

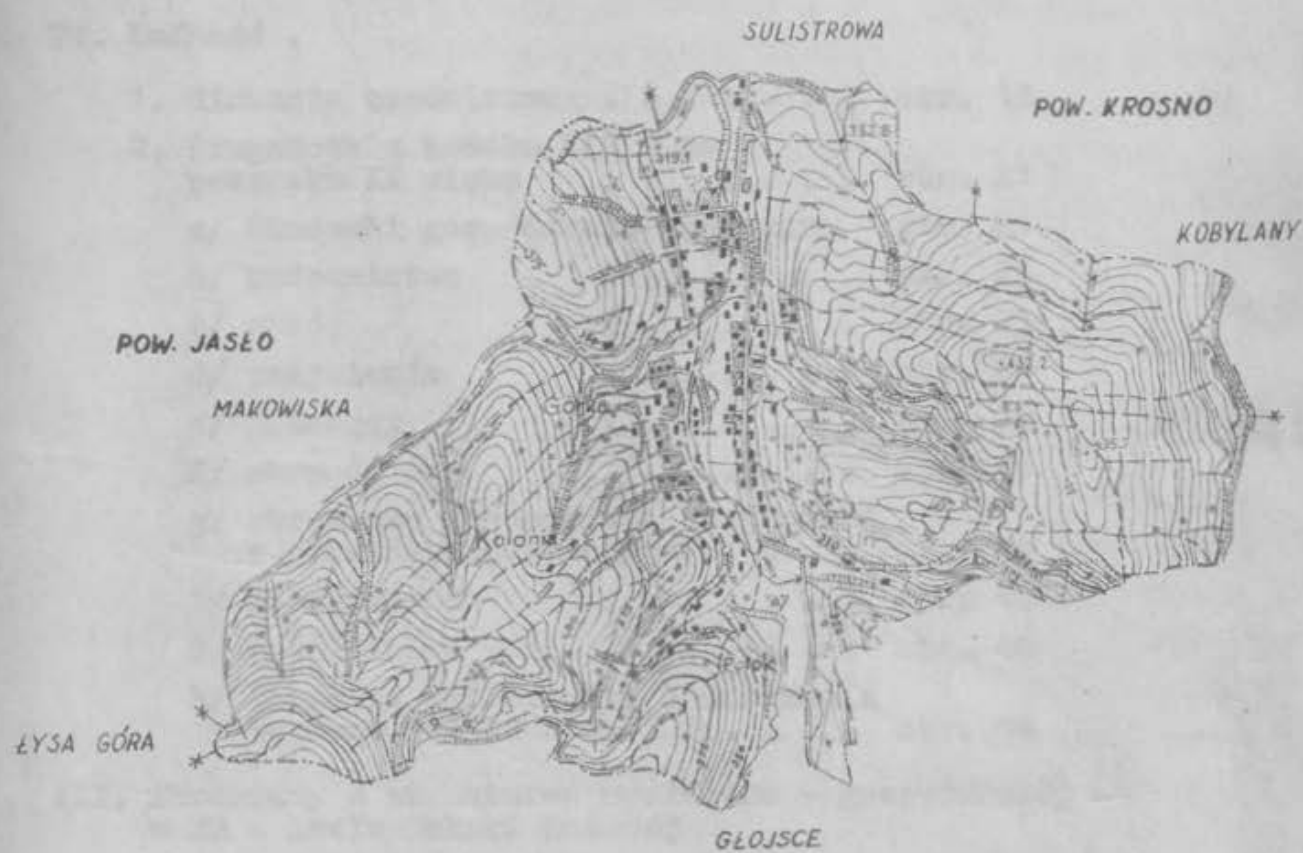
STUDIUM NAUCZYCIELSKIE
W KROSNIE
WYDZIAŁ ZAOCZNY DLA PRACUJĄCYCH
GEOGRAFIA

DRAGANOWA
wieś w powiecie krosnieńskim
MONOGRAFIA

Szkole Podstawowej
w Draganowie
na pamiątkę ofiarę tej pracy -
była nauczycielką tej szkoły
Wrocław, 28 III 1994 r.
Stanisław Szach

Krosno 1966 rok

Tadeusz Szarek



DRAGANOWA
GROM. KOBYLANY
POW. KROSNO
WOJ. RZESZÓW
Skala 1:25000

PLAN PRACY

Wstęp.

I. Środowisko geograficzne.

1. Położenie	str. 7
2. Budowa geologiczna	str. 10
3. Klimat	str. 13
4. Roślinność	str. 14
5. Świat zwierzęcy	str. 16

II. Ludność.

1. Historia osadnictwa	str. 18
2. Draganowa z końcem XIX i na początku XX wieku	str. 21
a/ Stosunki gospodarczo-społeczne	str. 21
b/ budownictwo	str. 23
c/ strój	str. 25
d/ pożywienie	str. 27
e/ przesady	str. 28
f/ obrzędy	str. 31
g/ struktura gospodarcza Draganowej w okresie międzywojennym	str. 40
1/ Zatrudnienie	str. 40
2/ Szkolnictwo	str. 44
h/ okupacja hitlerowska i działania wojenne w 1944 roku	str. 44

III. Przemiany w strukturze społeczno - gospodarczej w XX - leciu Polski Ludowej

1. Gospodarka rolna i zatrudnienie. .	str. 48
2. Kształcenie młodzieży	str. 53
3. Szkolnictwo, kultura i czyny społeczne	str. 55
4. Materialne warunki bytu	str. 69
5. Kultura umysłowa	str. 71
6. Działalność organizacji społecznych "	74

Zakończenie

Literatura

W S T E P

Jako temat pracy wybrałem opis wsi Draganowej . Celem mojej pracy jest ukazanie tutejszej wsi na przestrzeni dziejów , tj. od momentu powstania po dzień dzisiejszy . Zaznaczyć należy , że jest to wieś górską , dawniej zaniedbana . Rozwój i postęp zaznaczył się tutaj po II wojnie światowej . W swojej pracy szczególną uwagę zwróciłem na okres międzywojenny i rozwój w okresie XX - lecia Władzy Ludowej , gdyż bardzo trudno było zdobyć więcej materiału , dotyczącego historii osadnictwa . W części obejmującej koniec XIX wieku , przedstawiłem obraz stosunków gospodarczych , społecznych i kulturalnych wsi z uwzględnieniem istniejących wówczas tradycyjnych form współdziałania . Podkreślić należy , że cechą szczególną tego okresu jest prymitywizm w zakresie gospodarki , warunków bytu i oświaty , oraz przestrzeganie wzorów i norm społeczno - prawnych w życiu społecznym i obyczajowym . Ukazałem poza tym czynniki , które przeobraziły Draganową . W części poświęconej II wojnie światowej przedstawiłem sytuację wsi w czasie okupacji hitlerowskiej , poważne zniszczenia wojenne , aby wykazać , że po zakończonych działaniach , ludność tutejsza musiała zaczynać życie od nowa . Wykazałem główne czynniki , które wpłynęły na przeobrażenie się wsi w okresie powojennym . Do czynników tych należą : większy udział mieszkańców wsi w zawodach pozarolniczych , znaczne nasilenie kształcenia się młodzieży w różnych szkołach , oraz odpływ ludności do pracy w pobliskiej Dukli i Krośnie . W okresie istnienia Władzy Ludowej zobrazowałem wyraźne podniesienie się poziomu warunków bytowych mieszkańców wsi , znaczny wzrost aktywności umysłowej wśród starszych , młodzieży i dzieci , przemiany w zakresie postaw zawodowych , społeczno - obyczajowych i światopoglądowych . Ukazałem powstanie i działalność różnych organizacji społeczno-politycznych , które wywarły duży wpływ na tutejszą ludność i zmobilizowały ją do podejmowania licznych czynów społecznych .

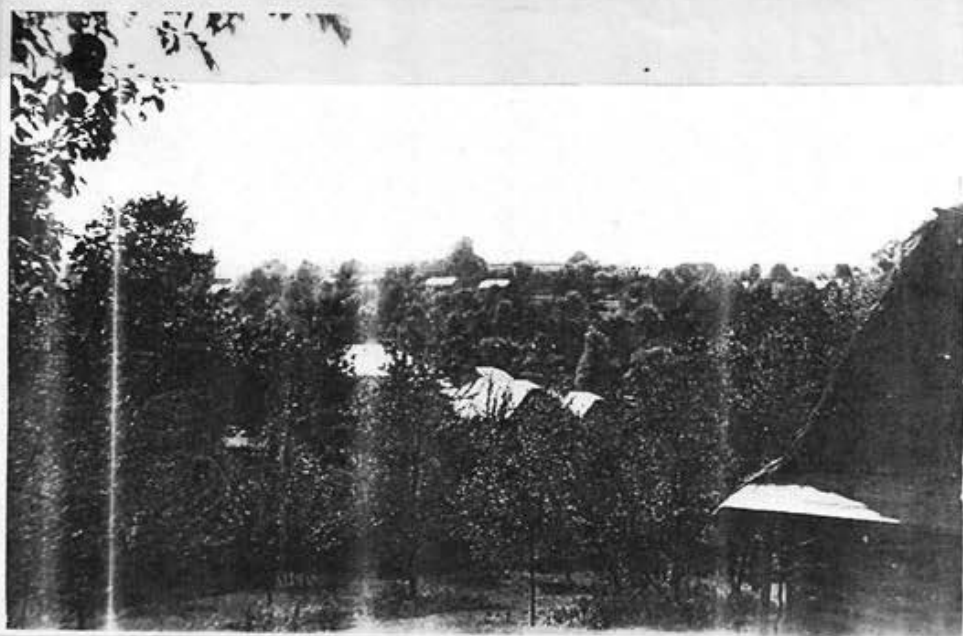
Podstawowy materiał źródłowy zdobyłem w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie , Muzeum w Krośnie , różnych bibliotek , oraz osób prywatnych .

Dużą pomocą służyli mi w pisaniu tej monografii mieszkańcy wsi : pracownik poczty Ob. Węgrzyn Jan , sołtys Makoś Alfred , Ob. Dziugan Władysław , Ob. Szafir Anna . Ponadto przy niektórych obliczeniach korzystałem z pomocy starszej młodzieży naszej szkoły . Dane statystyczne dotyczące zasiewów i zwierząt gospodarskich , czerpałem ze spisów rolnych Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Kobylanach . Zdjęcia do pracy wykonałem sam . Pobudką do pisania monografii tej wsi , a nie innej było to , że we wsi nie ma żadnej kroniki mówiącej chociaż częściowo o jej przeszłości . Kroniki takiej nie posiada także i szkoła . Pracując tutaj kilka lat w ścisłym kontakcie ze środowiskiem , poznałem psychikę ludzi i przez to wydobyłem wiele ważnych i interesujących faktów . Pragnąłbym , aby praca moja pisana w okresie Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego , przyczyniła się do lepszego poznania środowiska .

I. Środowisko geograficzne

1. Położenie Draganowej

Draganowa jest wsią położoną w śródgórskich wzniesieniach i obniżeniach. Krajobraz tego terenu posiada wiele swoistego piękna, typowego dla okolic podkarpackich. W ukształtowaniu powierzchniowym wsi i jej najbliższych okolic przeważają wzgórza, oraz lasy liściaste, świerkowe i sosnowe, które uzupełniają naturalny krajobraz.



fot. autor

1. Fragment ogólnego widoku na wieś.

Draganowa leży w województwie rzeszowskim, w południowej części powiatu krośnieńskiego. Od północy graniczy z Sulistrową, od północnego wschodu z Kobylanami, od południa z Głojscami. Granica północno - zachodnia i południowo - zachodnia opiera się odwie miejscowości powiatu jasielskiego, a to: Makowiska i Łysą Górę. Pod względem matematyczno - geograficznym, leży między 49 stopniem 32 minuty, a 49 stopniem 34 minuty szerokości geograficznej północnej i między

21 stopniem 34 minuty , a 21 stopniem 35 minut długości geograficznej wschodniej .^{1/} Jest to wieś zwarta , ciągnąca się po obydwu stronach drogi o kierunku północ - południe . Droga ta jest dość wąska , o słabej nawierzchni , daje połączenie z sąsiadującymi od południa Głojskami , a dalej z Duklą i Żmigrodem .



fot. autor

2. Droga prowadząca do sąsiedniej wsi Głojsce .

Po przeciwnej stronie biegnie przez Sulistrową w kierunku Nienaszowa i Kobylan . Odległość Draganowej od najbliższego miasteczka Dukli wynosi 9 kilometrów , a od miasta powiatowego Krosna przez Chorkówkę 18 kilometrów , Wietrzno 23 kilometry , zaś Duklę 30 kilometrów . Administracyjnie Draganowa należy do gromady Kobylany i powiatu krośnieńskiego .

^{1/} Analiza mapy .

Do gromady tej należy wymieniona Sulistrowa i Kobylany , oraz Łęki Dukielskie . Sama wieś leży w wąwozie pomiędzy dwoma wzniesieniami biegnącymi w tym samym kierunku co ona . Jedno z nich od wschodu o wysokości 402 metry, pokryte jest lasami , drugie od zachodu o wysokości 375 metrów n.p.m jest nie porośnięte . Wzniesienia te nachylone są pod kątem 15 - 30 stopni , jednak w całości wykorzystane pod uprawę . Wzniesienia te na granicy Draganowej z Sulistrową łagodnieją , przechodząc w teren prawie równinny . Nadmienić należy , że Draganowa nie posiada połączenia PKS - owego . Związane to jest z niedogodnym położeniem , jak również z zbyt wąską drogą przebiegającą przez wieś . Najbliższy przystanek znajduje się w Głojscach , drugi zaś w Kobylanach . W roku 1966 ma być otwarta nowa linia , łącząca Krosno z Sulistrową przez Chorkówkę , z późniejszych lat zaś ma być doprowadzona do Draganowej . 2/

2. Budowa geologiczna

Karpaty wśród których leży powiat krośnieński , a w nich Draganowa powstały niegdyś w okresie kredy do paleogenu , przez fałdowanie i późniejsze wyniesieni osadów , istniejącego tu około 100 milionów lat temu oceanu zwanego Tetis .^{3/} Cały obszar Draganowej należy pod względem geologicznym do fałdów łuksyjskich , rozwiniętych w okolicy Żmigrodu i Dukli . Fałdy te są główną jednostką Karpat fliszowych . Karpaty fliszowe stanowią pasmo sfałdowane w trzeciorzędzie młodszym . Zbudowane są z utworów należących do wieku kredowego i paleogenu . Starsze utwory jednak występują tylko w niewielkich fragmentach , jako skałki . Po ich osadzeniu nastąpiła bardzo ożywiona działalność górotwórcza , która spowodowała utworzenie wielu fałdów . Zostały one następnie obalone w kierunku północnym i ponasuwane na siebie . Najmłodszymi ogniwami stratygraficznymi fliszu karpaccy , są warstwy krośnieńskie i piaskowce magurskie . Na podstawie znalezionych numulitów stwierdzono , że powstały w górnym eocenie .^{4/} Warstwy krośnieńskie podzielić możemy na górne , dolne i środkowe . Warstwy krośnieńskie górne odsłonięte są szczególnie dobrze w korycie Wisłoki na północ od Żmigrodu i obejmują prawie cały obszar Draganowej . Są one tutaj wykształcone w facji wybitnie łupkowej . Miąższość tej serii wynosi od 650 - 700 metrów . Łupki te zostały wykształcone , jako łupki ilasto - margliste , barwy stalowo - szarej , a po zwieźrzeniu żółtej . W tych łupkach znajdujemy cienkie wkładki piaskowców , które nie przekraczają 10 % miąższości serii .

3/ " Ilustrowana monografia powiatu krośnieńskiego " - Antoni Bał - 1957 r. str. 10

4/ " Zarys geologii Polski " - M. Książkiewicz - 1953 r. str. 169 .

W partii spągowej górnych warstw krośnieńskich nad potokiem Iwla, przeprowadzający badania geolog Jan Kruczek znalazł parocentymetrową wkładkę łupków typu "Łupków Jasielskich". Jak twierdzi, poza tą odkrywką łupków tych nie zauważył. W pobliżu szosy Dukla - Żmigród, a więc kilkadziesiąt metrów od sąsiadującej miejscowości Głojsce, wychodzą na wierzch spod górnych warstw krośnieńskich tzw. łupki menilitowe. Są to liściaste, czekoladowe, bitumiczne łupki, zawierające nieraz wstęgowane rogowce. W rejonie tym, w dolinach górskich rzek występują holocenne osady rzeczne. Tworzą one grubą na kilka metrów warstwę utworów mulastych i drobno - piaszczystych z licznymi szczątkami, oraz śladami roślin. ^{5/}

Dzisiejsze osady rzeczne powstają w korytach rzek i na tarasach zalewowych w czasie wysokich stanów wód. W utworach fliszowych występują cenne surowce jak ropa naftowa i gaz ziemny. W pobliżu istnieje kopalnia ropy naftowej w Kobylanach, a gaz ziemny dotrze w krótkim czasie do Draganowej. Nadmienić należy, że w latach 1935 - 1958, istniały na tutejszym terenie dwie kopalnie ropy naftowej. W roku 1935 została założona kopalnia ropy naftowej. Mieściła się ona w pobliskim lesie, stanowiącym własność hrabiny z Dukli. Na początku zatrudnionych było 12 osób. Wiercenia dokonywano sposobem motorowo - udarowym. Do 1939 roku istniało czynne 2 otwory, później natomiast liczba ich powiększyła się do 5 -ciu. Dzienna eksploatacja wynosiła 150 kg. Druga kopalnia powstała w 1939 roku, tj. z chwilą wkroczenia Niemców na tutejszy teren. Posiadała jeden szyb i zatrudniała 20 ludzi. Zarząd tej kopalni mieścił się w Równem.

5/ " Z badań geologicznych w Karpatach " - Jan Kruczek
T. I - Nr. 110 - 1956 r. - str. 141

Eksploatowana ropa , odwożona była do Równego . Obydwie Kopalnie rozwiązane zostały w 1958 roku , ze względu na małą ilość ropy . W wymienionych kopalniach pracowali : Węgrzyn Władysław , Olszyk Wojciech , Wierdak Władysław , Szafir Wojciech i inni . Chciałem nadmienić , że mimo usilnych starań z mojej strony , nie zdobyłem dokumentacji , aby podać bliższe dane o działalności tych kopalń . 6/

6/ Relacja Węgrzyna Władysława mieszkańca wsi - lat 65.

3. Klimat

W powiecie krośnieńskim wyróżnia się dwa typy klimatów :

a/ typ klimatów górskich i podgórskich

b/ typ zwany " zacisze wśródgórskie "

Pierwszym typem klimatu objęty jest Beskid Niski i Pogórze . Draganowa pod względem klimatycznym należy do dziedziny górskiej . Klimat ten składa się z właściwości oceanicznych i lądowych . ^{7/} Bywają tu zimy szczególnie surowe , z pokrywą śnieżną utrzymującą się aż do wiosny . Bywają też zimy łagodne , gdzie pokrywa śnieżna znika kilka razy . Najczęściej jednak zimy nasze cechuje stosunkowo krótki okres mrozów , przerywany odwilżami . Obszar tutejszy leży w pasie , gdzie długość trwania lata wynosi od 60 - 70 dni , a zimy 100 - 110 dni . Początek okresu wegetacyjnego przypada tu między 5 a 10 kwietnia , a koniec okresu wegetacyjnego przypada około 25 października . Długość tego okresu waha się w granicach od 200 - 210 dni . Jeżeli chodzi o trwałość pokrywy śnieżnej to utrzymuje się ona od 90 - 150 dni . Średnia suma opadów wynosi 730 mm rocznie . Prócz tego nadmienić należy , że Draganowa leży w pasie , gdzie średnia ilość dni z burzą w ciągu roku wynosi od 20 - 24 . Są to dane dotyczące nie tylko samej Draganowej , ale i większych obszarów na terenie Karpat . Jeżeli chodzi o klimat lokalny , na który ma wpływ ukształtowanie powierzchni , zalesienie i wysokość , to trzeba stwierdzić , że najbardziej charakterystyczne są tu wiatry wiejące w zimie z Przełęczy Dukielskiej . Siła ich jest bardzo duża . Przypominają halniak , są suche i przynoszą odwilż . ^{8/} We wsi siła tego wiatru maleje , ze względu na zagłębienie , w którym leży wieś . Tworzy on ogromne zasy śnieżne , które często leżą do końca kwietnia . Oprócz tego wiatr wiejący z ogromną siłą zrywa glebę i gromadzi na zaspach . Wiatry zachodnie hamowane są tu przez stosunkowo duże wyniosłości , bezpośrednio przylegające do wsi .

^{7/} " Ilustrowana monografia powiatu krośnieńskiego " - Antoni Bał - 1957 r. , str. 13 .

^{8/} " Województwo rzeszowskie " - Chilczuk 1962 r. , str.31 - 34 .

4. Roślinność

O świecie roślinnym decydują w dużym stopniu warunki glebowe i klimatyczne . W minionych latach tutejsza okolica i cały Beskid Niski pokryty był jednostajnymi lasami mieszanymi . Rabunkowa polityka prowadzona w okresie II wojny światowej , doprowadziła do zniszczenia bogatego drzewostanu . Zachował się jedynie mały obszar lasu mieszanego , ciągnącego się po wschodniej stronie wioski o łącznym obszarze 1.92 ha .^{9/} W obecnej chwili jest to las młody , gdyż wyrąbano stare drzewa liczące ponad 100 lat . W lasach mieszanym z drzew przeważają buki i jodły , oraz sosna i świerk . Prócz tego spotyka się brzozy , lipy , graby , jesiony , jawory , dęby i olchy . Te ostatnie porastają brzegi płynącego przez wieś strumyka

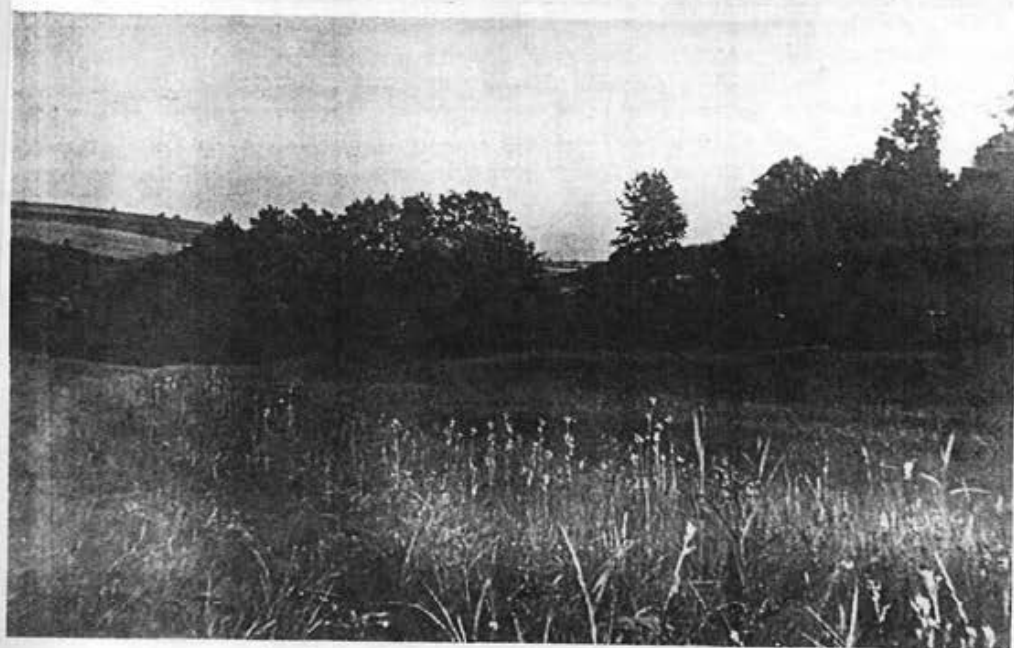


fot. autor

3. Widok na wzgórze porośnięte krzewami .

9/ Dane Prezydium GRN w Kobylanach za rok 1966

i noszą pospolitą nazwę " olszynki " . Podszycie lasu stanowią : maliny , jeżyny , czarne jagody zwane borówkami , oraz poziomki . Porastają różne gatunki paproci , oraz mchów i wrzosów . Z roślin kwiatowych najwcześniej zakwitają przebiśniegi , sasanki , zawilce , pierwiosniki , kaczeńce , przylaszczki i fiołki . Na wylesionych pagórkach spotyka się krzaki jałowca , głogu , tarniny , dzikiej róży , a nawet cisa . Po licznych wąwozach , miedzach i potokach otaczających wieś od wschodu , zakwitają w maju dzikie czereśnie , które już z daleka przyciągają wzrok swoją bielą . Natomiast jesienią zdobią krajobraz złocistymi barwami . W samej wsi drzew owocowych jest sporo , przeważają jabłonie i grusze . Z innych spotyka się wierzby , lipy , topole , kasztany . Lipy ludzie często sadzą , wykorzystując na herbatę kwiat tego drzewa .



fot. autor

4. Widok na " olszynki " z roślinnością łąkową .

Przy domach rosną krzewy bzów , oraz jaśminu i róży .

Po miedzach , na łąkach spotyka się również zioła lecznicze : żywokost lekarski , świetlik łąkowy , pięciornik gęsi , dziurawiec , a przy domach rumianek , rutę i piołun . W miejscach wilgotnych , często nad strumykiem żużli się wiosną podbiał i sęszyp polny . Przy domach można spotkać krzaki porzeczki , agrestu , oraz truskawek . ^{10/}

5. Świat zwierzęcy

Dość bogate jest tutaj środowisko życiowe zwierząt dzikich , drapieżnych i szkodników . Środowisko to składa się z pól uprawnych łąk , pastwisk , ogrodów , sadów i zabudowań gospodarskich . Do zwierząt tych należy wilk odwiedzający porą zimową osiedla ludzkie i zabierający owce , oraz psy uwiązane na łańcuchu . Drugim , który rozmnożył się ostatnio gromadnie jest dzik . Czyni on wielkie szkody , głównie na polach ziemniaczanych . Częstym gościem również bywa lis , który podczas nocnych wypraw wybiera kury z kurników . Spotkać można też kunę domową i leśną , oraz tchórza , a z pokrywnych łaskę , gronostaja , norkę i wydrę . Z lasów schodzi sobie w letnie noce na pola zasiane owsem , jeleni . Z gryzoni pospolite są na polach i w lasach : zając , wiewiórka , myszy , szczury , chomiki . Z owadożernych natomiast : kret , jeż , gacek . Z ptaków drapieżnych pospolity jest jastrząb gołębiarz , myszołów , puszczyk i puchacz , z łąkowych : kukułka , dąbek , dzięcioły , z łuszczyków : wróbel , zięba , szczygieł , trznadel , gil , czyżyk , skowronek , wrona , gawron , sroka , sówka , szpak , jaskółki , pliszki , drożdzy , słowiki , sikorki , wilga , gołąb , turkawka , kuropatwa , bociany białe , czajka , oraz kaczka .

10 / Na podstawie bezpośredniej obserwacji .

Z gadów żyją tu : żmija , zaskroniec , jaszczurka zwinka i padalec , a z płazów : żaby , ropucha , salemandra i traszka . Spotykamy tu także małże , z owadów mszyce , pszczoły , trzmiele , osy , szerszenie , mrówki , chrabąszcze , majki i biedronki . Żyją tu również robaczki świętojańskie , muchy , baki , komary , mole , bielinki , świerszcze , koniki polne , pająki , raki i dżownice . Do osobliwych gatunków należy zaliczyć często widywanego tu bociana czarnego . ^{11/}

11/ " Ilustrowana monografia powiatu krośnieńskiego " -
- Antoni Bal - 1957 r. , str. 19 .

II. L u d n o ś ć

1. Historia osadnictwa

Materiałów dotyczących historii osadnictwa jest niewiele to też nie tworzy ona harmonijnej całości . Istnieją lata , w których nikt nie wspomina o życiu na tym terenie . Powstanie tej wsi przypada na rok 1366 . W dokumencie , którym Kazimierz Wielki potwierdza podział i darowiznę dóbr dokonaną przez Kanclerza Janusza , na rzecz synowców z wyłączeniem linii żeńskiej , między wsiami znajduje się również Draganowa ^{12/} . Decydujący wpływ na osadnictwo w tym terenie miały górzysto - lesisty teren i położenie . Pierwszymi właścicielami leśnych puszczy Podkarpacia byli książęta i królowie dynastii piastowskiej . Posiadanie tych puszczy nie przynosiło właścicielom żadnych dochodów , ani pożytku . Król chcąc jednak zagospodarować puste obszary , czynił wielkie darowizny na rzecz swego wiernego rycerstwa . Otrzymywał każdy kto był dobrym woźnikiem , gorliwym organizatorem , lub zasłużył się na wojnie . Król Kazimierz Wielki dawał prawo lokowania wsi na tym terenie . Kładł jednak nacisk na należyte wykorzystanie gospodarcze tego terenu , gdyż osadnictwo książęce czy rycerskie nie gospodarowało tych ziem należycie . ^{13/} Ciekawą placówką polskiego rycerstwa osiadłego w XIII wieku jest ród Bogorjów . Bogorjowie odegrali wybitną rolę polityczną w XIII i XIV wieku . Stał się jednym z najwybitniejszych rodów w Małopolsce . Zasadą polityki wewnętrznej Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego było popieranie mniejszych rodów i oddawanie im wpływowych stanowisk w państwie . Kazimierz Wielki zapoczątkował zasadę przenoszenia rycerstwa z jednej dzielnicy do drugiej , aby przeszkodzić partykularyzmowi przejawiającemu się w różnych dzielnicach Polski .

12/ AGZ - T.III , Nr. XXVI , str. 36 .

13/ " Na szlakach Łemkowszczyzny " - Krystyna Pieradzka 1939 r. , str. 7 .

W posiadaniu rodu Bogorjów był kompleks wsi ciągnących się koło Strzyżowa , Frysztaku , a w szczególności między Jasiołką , a Wisłoką górną , w stronę Żmigrodu i Osieka . Wsi tych było bardzo dużo i gęsto obok siebie założonych . Niektóre z tych osad stanowiło dawniej własność królewską . Później natomiast sprzedane zostały rodowi Bogorjów . A więc osady : Kobylany , Dukla i Makowiska , Iwla , Sulistrowa , Głojсце , Maszana , Draganowa , przekazane zostały jako wieczysta darowizna Januszowi , kanclerzowi Kazimierza Wielkiego . Potwierdzenia dokonał sam król w 1366 roku . W dyplomie tym jest również mowa o jego pasierbach : Wilczku , Piotrze , Mikołaju , Mroczeniu , Janie i Jakuszu . ^{14/}

W roku 1377 jeszcze za życia Janusza trzech spośród jego sześciu synów podzieliło się dobrami dziedzicznymi w ten sposób , że starszy z nich Jakusz otrzymał darowany przez stryja klucz kobyłański .

W roku 1377 dowiadujemy się o innych właścicielach . Mianowicie królowa Jadwiga potwierdziła w 1385 roku akt z 1377 roku wniesiony przez Janusza , Domarata , Przeclawa i Jakusza , synów zmarłego Jakusza Cztana , rycerza i dziedzica Strzelec .¹⁵ Od kanclerza Janusza z Bogorjów wiedli swój ród Kobyłeńscy . W roku 1496 Draganowa wraz z innymi dobrami dostaje się w posiadanie Jana i Jakuba Kobyłeńskich , braci Hieronima Kobyłeńskiego z Kobylan . ^{16/}

W roku 1581 Draganowa należy do Stanisława Bolikowskiego , u którego dzierżawi Jakub Warszycki . W tym czasie było już we wsi dwa łany kmiecie , dwu zagrodników z rolą , dwu komorników z rolą , czterech komorników z bydłem .

14/ " Na szlakach Lemkowszczyzny " - Krystyna Pieradzka 1939 r. , str. 21 .

15/ AGZ - T.IV , Nr. XXIV , str. 51 .

16/ Tamże , str. 69 .

Rok 1881 przynosi nowe zmiany . Draganową posiada Czesław Kobuzowski . Wieś w tym czasie liczy 95 domów i 524 mieszkańców . Większa posiadłość wynosiła jeden morg roli ornej , 42 morgi łąk i ogrodów , 96 morgów pastwisk , 15 morgów lasu . Mniejsza posiadłość wynosiła 658 morgów roli ornej . We wsi istniała Gminna Kasa Pożyczkowa z kapitałem 296 złotych .^{17/}

W roku 1898 Draganowa w dalszym ciągu należy do Czesława Kobuzowskiego . Wieś w tym czasie obejmuje 463 kilometry kwadratowe , liczy 122 domy i 611 mieszkańców . We wsi było sześciu Żydów . Mężczyzn było 286 , kobiet 325 . Własność większa posiadała karczmę i ogółem cztery morgi roli 555 s , własność mniejsza 658 roli ornej / morgów / , 42 morgi ogrodów i łąk , pastwisk 96 , lasu 15 morgów .

Wieś liczyła 283 arkusze posiadłości . Czysty dochód obliczany był na 1380 złotych 26 c. Bezpośrednie podatki wynosiły 313 zł. 32 ct .^{18/}

17/ " Słownik geograficzny Królestwa Polskiego " -
pod red. Franciszka Sulimierskiego , Bronisława Chlebow-
wskiego - 1881 r. , T.II , str. 186 .

18/ " Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno -
historycznym " - Władysław Sarna , Przemyśl , 1898 r.
str. 136 .

2. Draganowa z końcem XIX i na początku XX wieku
/ do I wojny światowej /

a/ Stosunki gospodarczo - społeczne .

Owczesne istniejące stosunki galicyjskie wywarły duży wpływ na warunki społeczne , gospodarcze i kulturalne Draganowej . Decydujący wpływ na istniejące warunki wywarły : ustawa uwłaszczeniowa z 1848 roku , nadająca prawo własności nawet najmniejszym gospodarstwom rolnym , przyznanie chłopom w roku 1868 prawa swobodnego rozporządzania ziemi .
kombinacje i spekulacje handlowe , wzrost rozdrobnienia ziemi na skutek przyrostu naturalnego ludności , brak możliwości odpływu zbędnych rąk do pracy , dalsze utrzymywanie się wielkich i licznych obszarów dworskich . Ogólna sytuacja gospodarcza Galicji znalazła odbicie w tutejszej wsi . Wieś już w tym czasie była rozdrobniona , a ziemię uprawiano starymi metodami . Wynikiem tego były nawiedzające ludność lata głodu i epidemie chorób . Podstawowym warsztatem pracy mieszkańców wsi była ziemia , która nie była w stanie zapewnić wzrastającej liczbie mieszkańców nawet najskromniejszych warunków bytowania . Większość rodzin zmuszona była szukać pracy poza własnym gospodarstwem . Ze względu na brak przemysłu , wieś ta dostarczała na rynek pracy przeważnie jedną tylko kategorię ludzi , służących . Do lat 90 - tych ubiegłego stulecia służba dawała prawie jedyną możliwość zarobku i stanowiła jedyną drogę awansu dla młodzieży wiejskiej . Awans ten polegał na pracy we dworze w roli pokojówki , lokaja czy karbowego . Dodatkowe zarobki tutejszym chłopom dawał wyrób mioteł brzoźowych . Rolnictwo było główną podstawą utrzymania ludności . Metody gospodarowania niewiele się różniły od tych , jakie stosowano w czasach pańszczyźnianych . Używano prymitywnych narzędzi gospodarczych , takich jak : pługi z drewnianymi okładnicami , drewniane brony i widły , sierpy , cepy , żarna , stępy ręczne

i nożne , skrzynki do rżnięcia sieczki . Ziemię uprawiano w wąskie czteroskibowe zagony i nie zawsze w sposób właściwy i dostateczny używano nawozem naturalnym . Z roślin zbożowych uprawiano wyłącznie żyto , bogatsi siali trochę pszenicy , jęczmienia i owsa . Z roślin okopowych uprawiano ziemniaki , nie uwzględniając zupełnie hodowli buraka pastewnego , brukwi czy innych jarzyn . Rezultaty takiej gospodarki warunkowały niezwykle niski poziom życia ludności .^{19/} Wspomniałem uprzednio , że awansem dla młodzieży wiejskiej był dwór . Podczas robót sezonowych , do kopania ziemniaków czy żniw zatrudniona była również uboga ludność gromadami . Przy kopaniu nie brakowało nawet dzieci . Jeszcze przed świtem zajeżdżały do wsi z dworu Sulistrowa i Kobylany furmanki , z których nawoływano do pracy . Najgorsze były roboty podczas późnej jesieni , kiedy źle ubranym wyrobnikom dokuczało zimno , a także i głód .

Zarobki we dworach były kiepskie . Potwierdzają to liczne wypowiedzi . Płacono zarówno pieniędzmi , jak i w naturze . Mówi o tym nauczycielka tutejszej szkoły Alfreda Smolak , która spędziła swe dzieciństwo w pobliżu dworu Kobylany . " Pole dworskie położone było w bardzo dogodnych warunkach . Był to teren równinny ciągnący się od Sulistrowej , aż po Kobylany . Życie samego pana Sulimierskiego było wykwintne . Ciągłe go można spotkać było na przejażdżkach powozem konnym / najczęściej w cztery konie / . Dwór posiadał bogatą obsługę składającą się z kilku pokojówek , rządcy i fernali . Dwór wykorzystywał ludzi w różny sposób , np. pani dworu żądała od kobiet ze wsi zbierających pokrzywy , wynagrodzenia . Wynagrodzenie to w postaci jajek , robocizny , musiało być natychmiast uiszczone " .^{20/}

19/ " Historia gospodarcza Polski w dobie popowstaniowej 1864 - 1918 " - Praca zbiorowa - Str. 75 - 86 .

20/ Relacja nauczycielki Alfredy Smolak - lat 34 .

Inna Obywatelka Anna Szafir , która pracowała we dworze donosi : " Zapłata za pracę była licha zaledwie po kilkanaście groszy dziennie , których sporo naskładać trzeba było żeby kupić parę łokci płótna na koszulę czy ubranie . Mimo to większość ludzi we wsi tak właśnie dorabiała do swych drobnych gospodarek , zaś dla bezrolnych było to w dawnym czasie jedyne źródło zarobku . Dwory były również miejscami , gdzie można było nabyć za pracę siano , względnie zboże . Dwór często nie płacił za robotę , a ogłaszał tzw. pracę na kopy . Za skoszenie , wysuszenie i skopienie pewnej ilości siana pracujący otrzymywał siódmą , ósmą czy nawet dziesiątą kopkę siana . Dwór oszukiwał , jak mógł . " 21/

Bywało np. , że rządca wydzielił za pracę najmniejsze kopki , ale jeśli komu potrzebne było siano , gdy nie miał własnego godził się na każde warunki , byle zdobyć paszę .

b. Budownictwo

We wspomnianym okresie chłopci Draganowej budowali domy drewniane , kryte słomą . Domy te miały kształt podłużny / długość dochodziła do 15 metrów / , gdyż pod tym dachem znajdowała się również stajnia i stodoła . Zagrody najbogatszych składały się z domu , stajni i stodoły , stojących oddzielnie . Za mieszkanie służyła zwykle jedna izba , a tylko bogatsi mieli dwie izby . W okresie ciężkiej zimy w izbie trzymano kury , gęsi na jajach , króliki , małe cielęta , a także krowy i świnie . Izba nie posiadała podłogi , a wylepiona była ziemią . Wnętrze izby było bardzo ubogie , znajdowała się kuchnia z kominem , którego część znajdująca się wewnątrz zwana była kapą . Przedłużenie kuchni stanowił piec piekarski , a miejsce nad sklepieniem nazywano nalepą .

21/ Relacja Ob. Anny Szafir - lat 80 .

Większość domów nie posiadała kominów , które nazywano chatami kurnymi . Podczas palenia , dym wychodził przez otwór w suficie na strych lub przez otworzone drzwi . Na wspomnianej nalepie o szerokości jednego metra i długości dwóch metrów , w chłodne dni wygrzewały się dzieci , nocą zaś zastępowała im łóżko . Pod kominem znajdowała się komórka , w której trzymano kury i inne ptactwo domowe . Do sprzętu domowego zaliczano łóżko wypełnione słomą , a nakryte " płachtą " względnie grubym prześcieradłem . Z braku szaf przybójano drążek i na niego zarzucano ubrania , zaś bielizna wieszana była na gwoździach wbitych w ścianach . W izbie było kilka stołków , które były starannie szorowane przed każdym świętem . Przy drzwiach postawiony był drawniany cebrzyk na wodę , na ścianie wisiała półka , a na niej kładziono naczynie . Z braku miejsca wbijano gwoździe pod nią i tam wieszano większe przedmioty jak: odciedzaczka , skopiec . Wzdłuż ścian ustawiano szerokie ławy , które spoczywały na pniach , lub wbitych w ziemię kołkach . W dzień służyły do siedzenia , a w nocy do spania . Ściany ozdobione były obrazami religijnymi dużych i małych formatów , oraz serwetami ręcznie wykonanymi . Cenniejsze przedmioty chowane były do skrzyni , zwanej kufrem i zamykane na klucz . Obywatelka Helena Głowa opowiadała , że kiedy po wyjściu za mąż sprowadziła się do chałupy męża , to w jednej izbie , zamieszkannej wówczas przez ośmioro ludzi , stały jeszcze krowy i świny . W dymie , parze i żaduchu , obok prosiąt i cieląt wychowywały się dzieci . " Skrzynka , którą sobie ze swoim ubraniem od rodziców przyniosła - mówiła ona - nie wiadomo kiedy oblaźła i zbutwiała . " 23/

W pobliżu domu mieszkalnego znajdowała się piwnica zwana grubą . Był to dół wykopany w ziemi , bez muru , a za sklepienie służyły pale , lub deski przykryte ziemią .

23/ Wywiad z Ob. Heleną Głową lat 87 .

Przechowywano tu ziemniaki , buraki , karpiele , kapustę itp. Przy lepiej sytuowanych domach znajdowała się studnia . Wodę czerpano drewnianymi konwiami , przy użyciu drąga , zakończonego kulą . Pozostali ludzie zaopatrywali się w wodę z rzeki .

c. Strój

Ubogi był również strój w Draganowian . Zarówno kobiety , jak i mężczyźni nosili lniane ubrania . Kto był zamożniejszy , ten nosił zimową porą ubranie cieplejsze , a nawet korzuch . Podstawowy strój mężczyzn składał się z koszuli wykonanej z lnianego , lub konopnego płótna domowej produkcji . Koszula wypuszczana była na spodnie , z tego samego płótna , a przepasana rzemiennym pasem nabijanym kabzlami . Mężczyźni w dni świąteczne ubierali na siebie tzw. "płócionka " sięgające do kolan . Na nogi ubierali obuwie drewniane lub skórzane , ręcznie wykonane , rzadko nabywane w mieście . Na głowach nosili kapelusze słomiane lub filcowe , a w zimie barankową czapkę . Dodatek do stroju stanowiły kamizelki czarne , lub granatowe , ściśle przylegające do ciała i zawsze zapięte . Strój ten jednak na początku XX wieku coraz bardziej zanikał . Zastępywano go kolorowymi , bawełnianymi bluzkami . Zaczęto używać cienkich koszul i sukiennych granatowych spodni . Poprzedni strój ubieranow dni świąteczne . W odpowiednim stosunku do mężczyzn ubierały się kobiety . Strój ich stanowiła lniana spódnica , kaftan i chustka złożona w trójkąt , a zakładana na ramiona . Na głowie miały wiązane różne czepce . Dziewczęta chodziły w lecie z odkrytą głową . Włosy spletały w jeden warkocz , a w niego wplatały jedną lub kilka wstążek . Kobiety głowy miały nakryte . Przez wiosnę , lato i jesień , kobiety i dziewczęta chodziły boso , nawet do kościoła . Bogatsze , oszczędzając obuwie ubierały go na miejscu , do którego udawały się .

Dzieci do lat czterech , biegały latem w lnianych koszulkach , zimą najczęściej siedziały w izbie z braku butów i ciepłego odzienia . Na początku XX wieku lniane ubrania zaczęły zanikać , a kobiety i dziewczęta coraz więcej ubierały się w perkalowe , kolorowe lub wełniane kaftaniki lub spódnice . Ciekawie w tym czasie wyglądał ubiór panny młodej i młodego . Młoda odziana była w szeroki fartuch z białego płótna i białą bluzkę . Fartuch dołem obszyty był kolorową wstążką . Na głowie miała wianek , a od niego zwisały długie wstążki . Ilość tych wstążek świadczyła o bogactwie jej rodziców . Młody natomiast ubierał na siebie płócionkę , białe portki i kurpiele . Na głowie miał kapelusz .^{24/}

d. Pożywienie ludności .

Pożywienie ludności szło w równej parze z poziomem produkcji rolnej . Wobec tego ludzie ograniczali się do zaspokojenia głodu lichymi potrawami . Najczęstszym pożywieniem ludności była kwasówka z bobem i fasolą , zacierka na wodzie z żytniej mąki . Pospolitym pożywieniem była również rzepa suszona na strychu , a później gotowana . Na wiosnę ludzie spożywali trawę zwaną " nachaną " , liście lebiody , pokrzywy , świeżych paków lub czereśni . Gotowali także zupę ziemniaczaną , barszcz, żur , kapustę i kaszę . Mięso jedzono tylko dwa razy do roku , przeważnie z królika własnej hodowli . Wyżej wspomniane potrawy przygotowywano rano na cały dzień . Ludzie ograniczali się również w użyciu cukru , mleko zaś przetwarzali na ser i składali go w " faski " na okres letni . Kiedy miano spożywać przygotowaną strawę zbierała się cała rodzina . Zasiadali wokół drewnianej misy i jedli drewnianymi łyżkami . ^{25/}

Starzy ludzie często wspominają o przednowkach , które zaczynały się już w marcu . W tym czasie głód najbardziej dokuczał ludziom . Jak wynika z wypowiedzi Obywatelki Anny Szafir , jej krewny nie widząc możliwości zdobycia pożywienia dla swojej rodziny , a szczególnie dla małych dzieci popełnił samobójstwo . Dzieci w rodzinach było dużo lecz z braku racjonalnego żywienia zapadały w choroby i umierały masowo . ^{26/}

25/ " Potakówka " - Maria Biernacka
w-wa , 1962 r. , str. 47 .

26/ Relacja Ob. Anny Szafir - lat 80 .

e. Przesady

Wśród mieszkańców wioski, zwłaszcza kobiet rozpowszechniona była wiara w różne przesady, zabobony, uroki, sny i wróżby. Niektóre starsze kobiety jeszcze dziś są przekonane o skuteczności wykonywania pewnych zabobonów, stosowanych do poszczególnych chorób.

Chorobę zwaną "różą" leczono w ten sposób, że na bolące miejsce kładziono białą chustkę, a na niej 10 gatek zrobionych z lnu lub konopi. Następnie gatki te podpalano licząc od 10 w tył. Jeżeli istniała wymieniona choroba, gałki ulatywały wysoko do góry. Przy tych czynnościach mówiono:

" Żegnam cię różo wodna ,
Żegnam cię różo wiatrowa .
Od poranka do wieczora ,
Od wschodu do zachodu "

Ciekawy był sposób "leczenia" zwanej dymienicą. Gdy zauważono wymienioną chorobę, przerzucano trzykrotnie rozpalony węgiel przez bolące miejsce. Po każdym przerzuceniu chory miał kopnąć bolącą nogą żelazo np. młotek lub siekierę. Kobiety, które potrafiły w ten sposób leczyć choroby, miały niegdyś duże poważanie. Udawały się do nich po radę kobiety z chorymi dziećmi, zwierzętami lub z różnymi swoimi dolegliwościami. Często po odprawionych czarach dziecko zmarło, godzono się wówczas ze sytuacją, uważając ją za dopust Boży. W tym czasie ludzie rzadko chodzili do lekarzy. Często leczono się również domowym sposobem. Przy wszelkich stanach zapalnych najczęściej stawiano bańki lub pijawki. Leczono także gorącym owsem, lub ziemniakami. Często jako lekarstwa używano serwatki. Dzieciom przeciw glistom dawano pić kwas z kapusty. Jeżeli kogoś bolała głowa uważano, że ma tzw. uroki, które trzeba było odprawić. Polegało to na tym, że odpowiednia osoba przygotowała wodę,

do której wrzucała trzy węgle . Następnie wodą tą obmywano chorego , a wodę wylewano przez dach . Gdy na niebie ukazała się czarna chmura , z której mógł spaść obfity deszcz połączony z burzą , znachorka zarzegnowała chmurę trzy razy wymawiając przy tym słowa :

" Idźcie chmury za tatarskie góry ,
Tam , gdzie tatarkę siewają ,
Gdzie kropli deszczu nie znają ,
A gdzie kropla deszczu spadnie ,
To ją dzikie ptactwo kradnie " .

Uważano , że kret wyrzucający ziemię spod progu , albo gęsi we śnie sprowadzą śmierć na któregoś z domowników . Natomiast kret powieszony w oborze miał przynosić szczęście i chronić od chorób zwierzęta domowe . Do nowej obory , jako pierwszy wchodził zawsze młody , zdrowy człowiek , miało to oznaczać , że zwierzęta w tej oborze będą się dobrze chowały . Przybita podkowa na progu domu miała przynosić pieniądze i szczęście dla wszystkich domowników . Wrony kraczące nad głową , kot przebiegający drogę , lub kobieta przechodząca z pustymi wiadrami , miały sprowadzić nieszczęście . W takim wypadku należało trzy razy splunąć i w ten sposób uchronić się od zła . Zapomnienie czegoś i wracanie się z drogi nie wróżyło nic dobrego . Wierzono również w zabieranie mleka krowom przez inne kobiety zwane czarownicami . Jako lekarstwa używano w tym wypadku wianka święconego w oktawę Bożego Ciała , którym kadzono krowy . Nie należało również pokazywać krów kobietom podejrzanym o czary . Pożarów od pioruna nie należało gasić , ani się zbliżać do niego . Sroka kracząca na płocie oznajmiała odwiedzinę gościa . W godzinach wieczornych - po zachodzie słońca - nie wolno było pożyczać żadnych przedmiotów . Pszczelarz ciężko chorym , nigdy nie sprzedawał miodu , gdyż w razie śmierci tej osoby , pszczoły miały wyginąć . We wielki piątek należało o północy wykopać się w wodzie , co miało

uchronić przed wszelkimi chorobami . W dzień wigilijny przed południem , nie wpuszczano do domu kobiet , gdyż miały one przynosić nieszczęście . Aby było było tłuste i dobrze się chowało należało przy pierwszym wyganianiu na pastwisko / na wiosnę / wytrzeć go gotowanym jajem . Gdy masło nie chciało się zrobić , należało włożyć pod maśniczkę grzebyk lub ziele . Wierzono również w sny : ogień miał oznaczać kłótnię i złość , świnia - śmierć , kret - list , wszy - podarunek .

Modne były i przysłowia np. :

1. Slub majowy
grób gotowy .
2. W jesieni siej w koszuli ,
Na wiosnę w korzuchu ,
Będiesz jadł chleb śmierdziuchu .
3. Jak się Meldart rozwodzi ,
Będzie deszczu sześć tygodni .
4. Jak święty Antoni popłacze ,
Będą dobre kołacze . 27/

27/ Z relacji Ob. Węgrzyna Jana - lat 42 .

f. Obrzędy

We wsi panowały różne obrzędy i zwyczaje ludowe . Jednym z nich jest obrzęd weselny . Stwierdzić jednak należy , że nie zachował się on w takiej postaci , w jakiej występował dawniej . A oto przebieg wesela w tutejszej miejscowości . Po upatrzeniu sobie przez chłopca odpowiedniej panny , następowały tzw. zmówiny . Polegały one na tym , że chłopiec udawał się do przyszłej żony i jej rodziny w towarzystwie swoich rodziców lub krewnych . Odbываły się tutaj oświadczyń , z ustaleniem daty wesela . Związek obydwójga młodych uwarunkowany był przez obydwie strony , odpowiednim posagiem . Następowaly tu targi , czasem kłótnie dotyczące wysokości posagu . Po dojściu do zgody , ustalano liczbę gości weselnych . Pan młody ze swej strony podawał ilość proszonych przez niego kawalerów , zwanych " swatami " , zaś panna młoda dobierała do nich odpowiednią ilość panienek zwanych " družkami " . Ustalano także swaszkę , kobietę ze strony młodej , oraz družbę ze strony pana młodego . Swaszka i družba kierowali przebiegiem całego wesela . Zmówiny odbywały się przy poczęstunku zakrapianym alkoholem . Po tej uroczystości obydwie strony przygotowują się do wesela , a młodzi w tym czasie w towarzystwie dwóch dorosłych świadków udają się na " zapowiedzi " . Przygotowanie do uczty weselnej odbywa się u pani młodej , pana młodego , swaszki i družby . Goście proszeni na wesele , składają wcześniej u pani młodej produkty w postaci jajek , masła , sera , mleka , cukru , śmietany , maki itp. W przeddzień ślubu odbywają się u pana młodego tzw. odgrawiny . Biorą w nich udział swatowie i družki , oraz zaproszeni goście i orkiestra . Orkiestra jednak zajmuje miejsce jako pierwsza . Wszystkich przybywających gości witają u progu dźwięki muzyki/najczęściej jest to marsz weselny/. Goście ze swej strony nagradzają orkiestrę odpowiednimi datkami.

Po zgromadzeniu wszystkich , odbywa się uczta , kończąca się późno w nocy . Przed rozejściem pan młody oznajmia godzinę ślubu i prosi o punktualne przybycie do pani młodej . W określonym czasie swatowie z orkiestrą na czele idą do pani młodej i śpiewają :

" Do młodej idziemy ,
Ale się boimy .
Żeby nas nie skrzyczała ,
Że długo na nas czekała .

O dzień dobry pani młoda ,
Przepiękna jest twa uroda .
Ty ją dziś porzucić musisz ,
Stasiénka poślubić musisz "

Druhny w tym czasie są już u pani młodej i ubierając ją do ślubu śpiewają :

" A w niedzielę raniusieńko ,
Zeszło słońce jaśniuteńko .
Nie było ani chmureczki ,
Tylko wody dwa dołeczki .

Co Marysia napłakała ,
Gdy się do ślubu zbierała .
Zysko muzykanty zysko ,
Zysko muzykanty zysko ,
Bo do kościoła nie blisko ,
Bo do kościoła nie blisko "

Bruhna I w imieniu wszystkich drużek składa pannie młodej życzenia na nowej drodze życia . Druhny przy tym śpiewają :

" Zaprzęgajcie cztery konie do cugu ,
Bo jedziemy z panią młodą do ślubu .

Zaprzęgajcie cztery konie i klacze ,
Niech już pani młoda tyle nie płacze . "

Po tej przyspiewce orkiestra przygrywa krakowiaka , a drużki
śpiewają dalej :

" Wyjeżdżaj furmanie , bo już na cię czas ,
Bo tam nie przejedziesz , przez ten gęsty las .
Furmanek wyjechał , z bicia wytoczył ,
Aż tu rozbójniczek z lasu wyskoczył .

Furmanie, furmanie ,
Gdzie pieniądze masz ,
Jak pieniędzy nie dasz ,
Życie postradasz .

Panowie , panowie , Boga się bójcie ,
Wóz i konia bierzcie , życie darujcie .
Myci nie darujem , bo byś nas zdradził ,
Wóz i konia oddał , do więzienia wsadził ."

Po ubraniu pani młodej do ślubu , drużny przypinają bukiety
swatom , zaś swaszka družbie . Przy tej czynności śpiewają :

" A nasi swatkowie , bardzo was prosimy ,
Pozwólcie bluzeczek , kwiatki wam przypniemy .
Nie chcemy na długo , tylko pożyczymy ,
Różowe kwiatuszki , wam poprzypinamy . "

Następnie družba jako gospodarz wesela , przywołuje rodziców
obydwu stron , oraz młodą parę i odbywa się błogosławieństwo .
Panna młoda zazwyczaj w tym czasie płacze . Państwo młodzi
przepraszają rodziców za wszystkie wykroczenia . Po tej
ceremonii , družba formuje orszak weselny , podaje rękę pani
młodej , zaś swaszka panu młodemu i na czele z orkiestrą
idą do ślubu .

Po ślubie przed kościołem goście weselni składają życzenia młodej parze . Cały orszak weselny udaje się do domu swaszki na śniadanie , po którym odbywają się tańce . Nadmienić należy , że w powrotnej drodze orszak nieco zmienia się , gdyż pan młody prowadzi swoją żonę , a drużba swazkę . Po samym śniadaniu u swaszki państwo młodzi biorą wszystkich gości i prowadzą ich do domu pani młodej . W progu domu , gospodyni wesela wita ich chlebem i solą . Od tego momentu rozpoczyna się uczta weselna . Pierwszy toast przy śpiewie " sto lat " wznoszony jest za pomyślność młodej pary . Drugi zaś na zdrowie swaszki i drużby , następny na zdrowie rodziców obydwójga młodych i zaproszonych gości . Uczta weselna , nie byłaby pełna , gdyby brak było licznych przyśpiewek , np . :

śpiewają druhny pani młodej :

" Jużeś nie znami Marysiu , jużeś nie znami ,
Jużeś wzięła kompaniją z gospodyniami ,
Tu ! dana ! z gospodyniami .

Pewnieś ty Marysiu , pomarańcze jadła ,
Żeś Franusiowi do serduszka wpadła .

Przypatrz się Marysiu , ile dziurek w dachu ,
Tyle będziesz miała , w pierwszą nockę strachu .

Z kolei swatowie śpiewają panu młodemu :

" Jużeś się ożenił , jużeś się ucieszył ,
Jużeś kawalerkę , na płocie powiesił .

Jużeś się ożenił , jak w pacierzu amen ,
Jużeś się utopił , jak we wodzie kamień .

Jużeś się ożenił , jużeś się powiesił ,
Na tej szubienicy , co chodzi w spódnicy .

Drużny dla swaszki :

" A nasza swaszczenia nocka przyjechała ,
Bała się słoneczka , by nie ogorzała .
Bała się słoneczka , bała się jarego ,
By nie ogorzała , liczka rumianego .

A u naszej swaszki , spodziewam się łaski ,
A u podswaszczyzny , ani kieliszczyny .

Nasza podswaszczyzny , to piniędzy nima ,
Dała se ich schować , będą i kasować . "

Santowie dla drużby :

" A nasz drużbuś w czarnej bluzce ,
Spodobał się każdej drużce .
Każdej drużce i swaszczeni ,
Bo rumiany na gębuni .

Drużbusiu , drużbusiu ,
Ładnie ci drużbować ,
Lepiej by ci było ,
Cztery konie chować .

Drużbusiu kochany ,
Z tysiąca wybrany ,
Z tysiąca jednego ,
Dla kochania mego . "

Swaty drużkom :

" A nasze drużeczki to ładne to ładne ,
Ani nie obłudne , ani nie paradne .

A nasze družeczki może się gniewacie ,
Że my se śpiewomy , a wy nie śpiewocie .

A nasze družeczki , wy się nie gniewajcie ,
Że my se śpiewomy i wy zaśpiewajcie !

Drużki swatom :

" A nasi swatkowie , to oni to oni ,
Gdzie ładna družeczka , to do niej to do niej .

Kwitnie róża kwitnie , przez okno ją widzę ,
Mam ładnego swata , to się nie zawstydzę .

Drobna rutka drobna , bom ją drobno siała ,
Mam ładnego swata , bom takiego chciała . "

Pod koniec uczty weselnej odbywają się oczepiny , które swaszka
z družkami rozpoczyna śpiewem :

" Jak cię będą czepić , popatrz do powały ,
Żeby twoje dzieci , czarne oczy miały .

Jak cię będą czepić , popatrz do tragarza ,
Żebyś wychowała , syna na cesarza .

Syna na cesarza , córkę na cesarkę ,
Żeby prowadzili dobrze gospodarke . "

Podczas oczepin pani młoda siada na kolana družby , a młody
składa jej na czepiec pieniądze . Starsza družka nakłada welon
na swoją głowę , prosząc do tańca kolejno wszystkich mężczyzn ,
zaś jej swat kobiety . Po wykręceniu się kilka razy , wszyscy
składają prezenty pani młodej . Družba i swaszka częstują

wszystkich kieliszkiem wódki .



fot. autor

5. Fragment uczty weselnej .

Teraz dopiero zaczynają się tańce , trwające często do świtu . Na drugi dzień po południu , odbywają się poprawiny , w których biorą udział drużny , swatowie i najbliższa rodzina . Młoda stara się podziękować wszystkim za trud poniesiony w organizowaniu uczty , śpiewa :

" Dziękuję ci swaszczuś , żeś mnie posłużyła ,
Będę prosić Boga , abyś długo żyła .

Dziękuję ci drużbo , żeś mi podrużbował ,
Będę Boga prosić , byś się dobrze chował . " 28/

28/ Relacja Ob. Jana Węgrzyna - muzykanta tut. orkiestry
- lat 42 .

Drugim charakterystycznym obrzędem jest obrzęd pogrzebowy .
Pogrzeb prowadzi jeden z najstarszych wiekiem mężczyzna .
W domu odśpiewują pieśń bardzo rzewną , adresowaną do zmarłego .
Następnie ustawia się orszak pogrzebowy , który posuwa się przez
wieś do szosy głównej , obok jedzie furmanka . Przy każdej
kopiczce zatrzymują się , a prowadzący pogrzeb wygłasza
przenówienie do zebranych w imieniu zmarłego . Przy ostatniej
kopiczce trumnę kładą na wóz , za którym idzie tylko
najbliższa rodzina , a pozostali wracają do domów . Obecnie
obrzęd ten uległ zmianie . Orszak formuje się tak samo , lecz
wszyscy zebrani do końca towarzyszą zmarłemu . Często spotyka
się , że ciało zmarłego z domu wyprowadza ksiądz .

Charakterystycznym zwyczajem w Draganowej jest tzw. " palenie
jedaszka " , które odbywa się 24 czerwca . Polega ono na tym ,
że dzieci , oraz młodzież zbierają się w tym dniu wieczorem
na polach palą ogniska , lub inne pochodnie , śpiewają przy tym
i wykrzykują . Często jedni drugim podpalają uprzednio
przygotowane ogniska .

Dawniej istniał zwyczaj chodzenia za szczodrakami na Nowy Rok ,
oraz chodzenie po kołędzie zaraz poświątach Bożego Narodzenia .
Obydwa te zwyczaje zanikają . Na Szczepana zaś młodzi chłopcy
chodzą po domach / tam , gdzie są piękne dziewczęta /
i obsypują je owsem . Utrzymał się nadal zwyczaj tzw. " majenia "
czyli ubierania w gałęzie zewnętrznych ścian domów na Zielone
Świątki . Robi się to nad ranem , w tym samym dniu . Często
się zdarza jeszcze , że przy tej okazji chłopcy zamalowują
okna w domach , w których mieszkają dziewczęta . Spotyka się
także różnego rodzaju niespodzianki , jak : odciąganie
wózów konnych od domów , przenoszenie różnych przedmiotów
stojących koło domu w inne miejsca .

W dzień Bożego Narodzenia , chłopcy przychodzą z wódką do
swoich wybranek , kiedy minie północ , zamiatają pokój ,
a dziewczyna za to zaprasza ich na gościnę . Ten zwyczaj nosi
ta nazwę tzw. " śmieci " .

Najpopularniejszym zwyczajem jest chodzenie na wieczerzę wigilijną . W domu zbiera się spora liczba sąsiadów , przed którymi stawia się kilkanaście potraw . Po zjedzeniu , kierują się oni do następnych domów , by wziąć udział w dalszych wieczerzach . W Draganowej istnieje zwyczaj oblewania się wodą w dniu , kiedy było wygania się na pastwisko . Nie istnieje natomiast zwyczaj oblewania się wodą , w drugi dzień świąt Wielkanocnych . Nadmienić należy , że w sąsiedniej Sulistrowej i Kobylanach jest odwrotnie . Na pierwszego kwietnia ludzie nawzajem się "zwodzą" , co jest równorzędne powszechnemu obyczajowi " prima aprilis " . 29/

29/ Wywiad z Ob. Stanisławem Solińskim - lat 64 .

g. Struktura gospodarcza Draganowej w okresie międzywojennym

1. Zatrudnienie

Struktura polityczna i gospodarcza powiatu krośnieńskiego po I wojnie światowej ulega szybkim i widocznym zmianom . Krosno wyrasta na poważny ośrodek przemysłowy , jeden z największych na Podkarpaciu . Przemysł naftowy skupił się głównie w miejscowościach : Bóbrka , Węglówka , Potok , Turaszówka , Krościenko Niżne , Kobyłany , Łęki Dukielskie , Wietrzno , Równe , Rogi , Iwoniecz i Ropianka . Rozwinął się także przemysł rafineryjny , jeden z najstarszych obok kopalnictwa naftowego przemysłów w powiecie krośnieńskim . Rozwijający się przemysł , nie mógł zatrudnić wszystkich poszukujących pracy . W związku z tym , na wsi postępuje szybko rozdrobnienie i przeludnienie . Wielu ludzi poszukuje pracy poza granicami powiatu , lub wyjeżdża nawet za granicę . Sytuacja taka przedstawiała się też w Draganowej . 30/

Pracę w pobliskim Krośnie otrzymało dziesięć osób , w Boryslawiu w kopalnictwie Naftowym siedem osób , w Barwinku na tartaku sześć osób . W tym samym czasie wyemigrowało do Francji w poszukiwaniu pracy trzydzieści osób , z tego powróciło dwadzieścia cztery , a pozostali przebywają do dzisiejszego dnia . Stwierdzić należy , że istniejące gospodarstwa chłopskie , w dodatku prymitywnie prowadzone , nie mogły wyżywić całej rodziny . Część z nich poszukiwała pracy w pobliskich dworach w takich jak : Dukla , Kombornia , Kobyłany , Sulistrowa , Makowiska i Nienaszów . Za całodzienną pracę od rana do nocy przy sadzeniu , okopywaniu , wykopkach , dwór płacił 80 groszy . Kosiarz za ciężką pracę otrzymywał dwa złote . Wyżywienie w przeciętnym domu małorolnym , a nawet średniorolnym było bardzo skromne . Wobec powyższego , ludność mało spożywała artykułów , które trzeba było kupować . Oszczędzali na soli , zapalkach , nafcie i mydle . W odpowiednim stosunku do wyżywienia pozostawało mieszkanie .

30/ 7 Ilustrowana monografia powiatu krośnieńskiego "
- Antoni Bal , 1957 r. , str. 61 .

Umeblowanie było bardzo skromne . W wielu domach brakowało szafy , stołu , a nawet kszesła . Najczęściej spotykano prostą drewnianą szafę , ławkę pod ścianą i stołki . Na jednym łóżku sypiało zwykle kilkoro dzieci .



fot. autor

6. Chta z okresu między - wojennego

Jeszcze gorzej wyglądała sytuacja z obuwem . Kobiety , a nawet i mężczyźni chodzili boso . Dzieci , które w tym czasie uczęszczały do szkoły w sąsiedniej Sulistrowej , często przerywały naukę z powodu braku obuwia i ciepłej odzieży . Frekwencja w szkole była bardzo niska . Często przerywały naukę , a szły na służbę do innych bogatszych wsi . Rolnictwo stało na niskim poziomie , gdyż nie stosowano nawozów sztucznych z braku pieniędzy . Nawozy te wykupywali jedynie właściciele dworu , bogacze wiejscy , a w ograniczonej ilości chłop średniorolny i małorolny . Państwo nie świadczyło żadnej pomocy dla rolnictwa w postaci ziarna kwalifikowanego , maszyn czy kredytów .

Chłopi tutejszej wsi nie stosowali wogóle podorywek . Tutaj też nie istniało życie kulturalne . Książka czy gazeta były rzadkością w domu . Nadmienić należy , że w Draganowej do chwili wybuchu II wojny światowej nie było świetlicy i biblioteki . Na około 150 gospodarstw , we wsi zaledwie w 40 domach hodowano w ciągu roku po jednej świni do wagi 90 do 130 kg . W pozostałych hodowano zaledwie do 60 kg i sprzedawano z braku paszy .

fot. autor

7. Obora i dom pod jednym dachem

W tym czasie we wsi było około 60 koni . Nie lepiej w tym czasie przedstawiało się budownictwo . Prawie wszystkie domy pokryte były strzechą , z których wiele nie posiadało kominów . W roku 1938 zaledwie 15 domów było pokrytych blachą i dachówką . Działo się to dlatego , gdyż chłop artykuły rolne sprzedawał tanio , a wyrobów przemysłowych takich jak

blacha , dachówka nie był w stanie kupić . Za jajko płacono 2 - 3 groszy , za litr mleka 12 - 15 groszy . Za litr masła 1,60 złotego . Za dobrą krowę 100 - 120 złotych , natomiast pudełko zapalek kosztowało 5 groszy , a później nawet 8 groszy . Za jeden kilogram cukru trzeba było zapłacić jeden złoty , czyli około 40 jajek , lub nawet ponad pół litra mleka .^{31/}

Beznadziejne położenie większości ludności wsi , brak jakiegokolwiek perspektywy na przyszłość , doprowadzało do częstych wystąpień jak : marsze bezrobotnych , strajki nisko wynagradzanych robotników , oraz wystąpienia solidarnościowe chłopów żyjących w biedzie i zacołaniu . Wrzenie doszło do zenitu w ostatnich latach przed wybuchem wojny . W walce o chleb , która przemieniła się na walkę polityczną zapisali mieszkańcy Draganowej nie jedną piękną kartę . W dniu 27 sierpnia 1937 roku wzięli udział w demonstracyjnym marszu na Duklę . W rynku odbył się wiec . Mówcy przedstawiali upośledzenie chłopów pod względem politycznym , oraz bezrobocie i wyzysk na wsi . Wzywali demonstrantów do spokoju i powagi . Gdy po wiecu manifestanci wyszli na ulicę 3 Maja , zastąpiła im drogę policja . Wielu chłopów zostało zabitych i aresztowanych . Aresztowano z Draganowej : Kołacza Jana , Chodaka Bronisława , Węgrzyna Jana .

Jak ciężka była sytuacja w tym czasie świadczyć może fakt , że na około 100 tysięcy mieszkańców w granicach powiatu , w szpitalu powiatowym było tylko 146 łóżek , a chorych obsługiwało 10 lekarzy .^{32/}

31/ Dane zaczerpnięte od Przewodniczącego GRN w Kobylanach Ob. Stanisława Mrozińskiego - lat 52 .

32/ " Monografia powiatu krośnieńskiego " - Antoni Bal - 1957 r. , str. 72 .

2. Szkolnictwo

Jak już nadmienilem w ogólnej charakterystyce szkolnictwa , młodzież w tutejszej wsi do roku 1932 uczęszczała do 4 - ro klasowej szkoły w Sulistrowej . Warunki w tej szkole były ciężkie , gdyż uczono zaledwie w jednej sali , na dwie zmiany . W roku 1932 /33 młodzież uczęszczała do szkoły w swojej miejscowości . Jest to prywatne nauczanie przez Ob. Annę Ukleję . W roku 1935 zostaje oddana do użytku szkoła w Draganowej .

h. Okupacja hitlerowska i działania wojenne w 1944 roku .

Ponure dni okupacji hitlerowskiej , zaczęły się dla tutejszej ludności zupełnie niespodziewanie . Pierwszego września 1939 roku przeleciały nad wioską samoloty niemieckie z czarnymi krzyżami na skrzydłach , które zbombardowały lotnisko w Krośnie i Moderówce . Ludność z wielkim niepokojem słuchała komunikatów radiowych o napadzie Niemców na Polskę , w domach , gdzie były radia gromadzili się ludzie , by podzielić się najnowszymi wiadomościami i wspólnie przeżywać ciężkie dni wojny . Niemcy od pierwszych dni swego panowania zastosowali swój terror . Specjalne zarządzenia zabraniały udzielania wyprawek dziecięcych dla Polaków , dożywiania polskich dzieci . Pismo z dnia 6 października 1941 roku ustaliło miesięczną rację chleba 1/4 kilograma na osobę . Organizowano łapanki , aresztowano i rozstrzeliwano . ^{33/} Innym rodzajem gnębienia ludności był przymusowy wyjazd na roboty do Niemiec . Wywołało to wśród wyznaczonych osób i ich rodzin zrozumiałe zdenerwowanie . Młodzież chcąc uniknąć wywiezienia , nocowała na strychach innych domów , broniła się składaniem fikcyjnych zaświadczeń z pracy .

33/ " Ziemia krośnieńska " - Franciszek Sulimowski
- Kraków , 1964 r. , str. 18 .

Draganowa jak i inne wsie znalazła się w bardzo trudnej sytuacji gospodarczej. Kontygenty zboża, mleka, mięsa wzrastały z roku na rok. Brak było możliwości zarobkowej. Trudności gospodarcze pogłębiało jeszcze i to, że okupanci zabronili mielenia zboża w żarnach. Ludzie zmuszeni zostali oddać żarna do sołtysa. Jednak w ukrytych żarnach mielono zboże nocami. Plagą ludności były różnego rodzaju szarwarki. Od robót szarwarkowych ludzie nie mieli wytchnienia, ani zimą, ani latem. Najgorzej było w zimy. Ze względu na brak dobrego obuwia i odzienia. Wielki kłopot w czasie okupacji sprawiało ludności zaopatrywanie się w najbardziej niezbędne artykuły: tłuszcz, nafta, sól, mydło, opał, obuwie, ubranie itd. Braki towarów na rynku sprzyjały szerzeniu się nielegalnej produkcji skór, mięsa, oraz nielegalnego handlu tymi artykułami. Dotkliwym ciosem dla gospodarzy, było zabieranie bydła wskutek czego brak było nie tylko nawozów sztucznych ale i naturalnych. Ziemia dawała bardzo niske plony. Ludność gorzej od ciężkiej sytuacji gospodarczej przeżywała atmosferę grozy i terroru jaką w całym kraju i okolicy siali okupanci hitlerowscy. Na terenie kraju organizuje się ruch oporu, z którego uczestnikami Niemcy rozprawiają się w straszny sposób. Przykładem tego było rozstrzelanie za zabicie jednego Niemca 18 osób koło Żmigrodu w 1943 roku. W pobliskiej Dukli utworzono getto, w którym trzymano kilka tysięcy Żydów i systematycznie rozstrzeliwano. Walka z okrucieństwem wroga z konieczności musiała przejść do podziemia. Już w pierwszych miesiącach okupacji, komuniści skupiali się wokół grupy tzw. "Komuniści Podkarpacia". Na terenie Dukielszczyzny Józef Siciński znany pod pseudonimem "Kuba" zorganizował oddział Armii Ludowej. W Draganowej chłopci również należeli do ruchu oporu, najczęściej do oddziału AK. Walki oddziałów partyzanckich były trudne i ciężkie. W działalności partyzanckiej brała również udział kobieta z Draganowej Ludwika Kordys pod pseudonimem "Róża".

Współpracowała ona z ruchem oporu dostarczając wiadomości uzyskanych od Niemców . W jej mieszkaniu , zamienionym na sztab wojskowy odbywały się zebrania . Znajdowały się również ważne dokumenty . ^{34/}

Działalność konspiracyjna w powiecie krośnieńskim nabrała dużego nasilenia . Liczba uczestników ruchu ludowego w czasie okupacji dochodziła do 1000 osób .

W roku 1944 operacje wojskowe zostały skierowane ku przełęczom ǳarpackim . Krwawe boje o Przełęcz Dukielską zapoczątkowane były 8 września 1944 roku . Boje na Dukieliszczyźnie były szczególnie ciężkie i krwawe . Słynna " Dolina Śmierci " stała się krwawą pamiątką zażartych bojów prowadzonych przez 38 Armię Radziecką wraz z I Korpusem Czechosłowackim przeciwko pozycjom stacjonującym w okolicznych górach . Nieustanne walki w ciężkich warunkach atmosferycznych , na podmokłym terenie trwały 3 miesiące . Na obszarze 5 tysięcy km² walczyło po obu stronach pół miliona ludzi , ponad 3 tysiące dział , 500 czołgów . W walkach tych brały również udział oddziały partyzanckie z Draganowej . Zginęło 16 osób w tym 3 osoby w Oświęcimiu . Zaminowana , pokryta okopami i bunkrami Przełęcz Dukielska pochłonięła 84 tysiące zabitych , rannych i zaginionych . W tym 8.5 tysiąca przypadło na straty I Korpusu Czechosłowackiego . [Na Cmentarzu w Dukli spoczęło 9.700 żołnierzy radzieckich , czechosłowackich i polskich . Piękny pomnik ponad mogiłami , świadczy o wspólnej przelanej tu krwi , w walkach o oswobodzenie Dukieliszczyzny . Okupant stawiał rozpaczliwy opór , ale choć dobrze uzbrojony i umocniony na pozycjach górskich został pokonany . ^{35/}

34/ Relacja Ob. Ludwiki Kordys - Lat 41 .

35/ " Ziemia krośnieńska " - Franciszek Sulimowski
- Kraków , 1964 r. , str. 28 .

Trwający przez kilka miesięcy front był dla tutejszej ludności okresem ciężkich przeżyć . Pierwsze tygodnie spędzali ludzie w schronach , lasach i piwnicach . Część rodzin opuściła wieś udając się na tereny oddalone od linii frontu . W tym czasie 7 osób opuściło wieś na stałe , udając się do Ameryki , Australii 1 osoba , Niemiec Zachodnich 2 osoby , Anglii 1 osoba Czechosłowacji 1 osoba , Francji 1 osoba . Przez kilka miesięcy trwania frontu wieś została w 80 % spalona . Zostało zaledwie 55 domów . 36/

III. Przemiany w strukturze społeczno-gospodarczej w XX-leciu Polski Ludowej.

1. Gospodarka rolna i zatrudnienie

Z chwilą wyzwolenia ziemi krośnieńskiej spod okupacji hitlerowskiej, zaczyna zmieniać się oblicze powiatu, a w szczególności tych wsi, które najwięcej ucierpiały i poniosły duże straty. Powiat krośnieński szczególnie mocno ucierpiał w ostatnich tygodniach walk na jego terenie. Niełatwo było budować życie na zgliszczach. Po ustąpieniu okupanta, Draganowa jak i okoliczne wsie, przedstawiały się jako jedno ogromne pobojuwisko. A oto jak zastał mieszkańcy Draganowej swoją wieś: " Pola, ścieżki, obejścia gospodarskie w Poraju, Sulistrowej, Draganowej, Głojscach, Iwli, Teodorówce, Hyrowej, Polanach były zaminowane. Na drogach Dukla - Żmigród, oraz Iwla - Polany - Ciechania, a także na okolicznych polach stały porozbijane czołgi i armaty. " 37/ Od wybuchu min i pocisków wiele mieszkańców tej wsi zginęło i odniosło skaleczenia. Pola były zryte pociskami i bombami lub poprzecinane okopami. Na polach i drogach stały porozbijane czołgi i armaty. Ludność w pierwszych dniach nie miała co włożyć do ust. Dziesiątki rodzin nie miało dachu nad głową. Na ogólną sumę 180 domów, pozostało 55. 38/ Już od pierwszych dni wyzwolenia, ludność przystąpiła do aktywnej pracy. Najwcześniej przystąpili rolnicy, bo już wiosną 1945 roku zasiali pola. Inni korzystając z pomocy państwa przez udzielane kredyty, zabrali się do odbudowy spalonych i zburzonych domów.

37/ " Ziemia krośnieńska " - Franciszek Sulimowski
- Kraków, 1964 r., str. 78.

38/ Z wywiadu przeprowadzonego z Ob. Ludwiką Wierdak - l.55.

W wyniku reformy rolnej z 1945 roku 17 rodzin uzyskało działki, w tym 5 rodzin robotniczych, a pozostali to chłopci. Działki te w wymierza od 50 - 1 ha zostały przyznane rodzinom w wyniku przeprowadzonej parcelacji majątku folwarcznego w Sulistrowej. Nie miało to jednak istotnego znaczenia na zmianę struktury społeczno - gospodarczej. W 1955 roku na ogólną liczbę 190 gospodarstw przypada 360,04 ha wraz z lasami, pastwiskami, łąkami itp. W tym samym czasie obszar gruntów rolnych wynosił 297,08 ha, czyli średnio na gospodarstwo przypada 1,50 ha. Największe gospodarstwo we wsi liczy 6 ha.^{39/} Gospodarstwa chłopów często są rozrzucone w dwóch, a nawet trzech wsiach: Sulistrowej, Makowiskach i Głojscach. Na skutek takiego rozbitcia, chłopci tracą wiele czasu na dojazd do pola i jego obrobienie. Najwięcej też na tych polach zasiewali koniczyzny. Analizując dane Prezydium GRN stwierdzić należy, że ludność tutejsza najwięcej w tym czasie sadiła kartofli, siała żyta, jęczmienia i owsa. Związane to było z hodowlą koni, krów i trzody chlewnej. Bardzo mało zajmowali się uprawą roślin oleistych. Już w roku 1962 zwiększa się zasiew pszenicy kosztem żyta, figuruje już len i większa ilość warzyw. Rozwój hodowli oraz zmiany w zasiewach przedstawiają poniższe tabelki oparte na spisach przeprowadzonych przez GRN w Kobylanach w roku 1963 i 1965.

Stan zwierząt gospodarskich w dniu 3 grudnia 1963 roku

Liczba gospodarstw posiadających zwierzęta	Ogólny obszar gospod. w ha	koni	Bydło rogate	Trzoda chlew.	Owce	Kury	Króliki
199	395.95	54	332	194	36	1879	482

39/ Dane z Prezydium GRN w Kobylanach za rok 1955.

1965 rok

232	457.63	55	298	146	25	2.012	560
-----	--------	----	-----	-----	----	-------	-----

Powierzchnia użytków i zasiewów w 1965 roku

Liczba jedn.	Ogólna pow. grunt.	P o w i e r z c h n i a zasiana i zasadzona							
		Pszenica	Żyto	Jęczmień	Owies	Len	Koni-czyna	Ziemniaki	Warzywa
208	391.04	70.48	41.05	30.40	50.45	0.55	54.03	64.05	1.39

1965 rok

232	457.63	80.56	51.20	35.46	56.20	1.00	60.03	72.05	1.80
-----	--------	-------	-------	-------	-------	------	-------	-------	------

Wspomniałem, że przeprowadzona reforma rolna nie mogła wywrzeć większego wpływu na zmianę struktury społeczno - gospodarczej wsi. Rolę tę spełnił rozwijający się przemysł, który nie tylko dał zatrudnienie wielu ludziom, ale również przyczynił się do zmniejszania tempa rozdrabniania gospodarstw.

Wprawdzie proces rozdrabniania w nieznacznym stopniu wciąż jeszcze postępuje, nie wywołuje to jednak większych zakłóceń, ze względu na wykonywanie zajęcia poza rolniczych. Obserwuje się również fakt liczebnego zmniejszania się przeciętnej rodziny chłopskiej w stosunku do lat dawniejszych. Rodzina przeciętna na przełomie ubiegłego stulecia, aż do I wojny światowej włącznie, liczyła przeciętnie 7 - 8 osób.

W latach między wojennych, a szczególnie pod koniec XX-lecia zaznaczył się przeważnie spadek liczby urodzin.

Obecnie, poza małymi wyjątkami, przeciętna rodzina

chłopska składa się z rodziców i jednego lub dwoje dzieci . Uboczna , pozarolnicza praca w przemyśle i innych zakładach pracy wpływa na kształtowanie się charakterystycznej kategorii tzw. chłopów - robotników . W związku z tym zachodzi zjawisko obarczania pracą i odpowiedzialnością za gospodarstwo rolne kobiety . Zarobkujący mężczyźni nie uchylają się od pracy , ale ich ograniczony czas nie pozwala im na pełne włączenie się do zajęć gospodarczych . W porze letniej po przyjeździe z pracy wykonują najpilniejsze prace w polu takie jak : koszenie , zwózka zboża . W porze zimowej zaś zajmują się przygotowaniem paszy dla bydła . Ze względu na brak linii PKS - owej robotnicy muszą dochodzić do Głojsc czy Kobylan , a stamtąd samochodem robotniczym udają się do miejsca pracy . Nadmienić należy , że w okresie ciężkiej zimy , organizują marsze nawet do samego Krosna . Według stanu na dzień 20 marca 1966 roku liczba pracujących mężczyzn wynosiła 120 .^{40/}

Z tej liczby najwięcej zatrudnionych jest w Zakładach Przemysłu Lniarskiego w Krośnie i kopalnictwie Naftowym . Wielu spośród tej liczby pracuje w innych województwach . Oprócz stale pracujących chłopów , ludność tutejsza szuka sezonowych zarobków . Dziewczeta i kobiety co roku sadzą i oczyszczają las . Dzieci i starsi w odpowiednim czasie masowo chodzą po lasach i polach zbierając poziomki , czarne jagody , maliny , jeżyny , dziką różę , tarninę , nasiona buku , grzyby . Zebrane owoce sprzedają u miejscowego leśniczego lub odnoszą do punktu skupu w Iwli . Młodzież w ten sposób zdobywa pieniądze , za które kupuje sobie przybory szkolne , a często nawet ubrania , gdyż z zarobku ojca nie zawsze wystarcza na pełne utrzymanie rodziny . Jeszcze gorzej się przedstawia , gdy ojciec nie pracuje nigdzie . Nieco lepiej powodzi się tym rodzinom , które oprócz pracy zarobkowej mają dochód z własnego kawałka ziemi . Sytuacja materialna tzw. chłopów - robotników kształtuje się znacznie lepiej od sytuacji chłopów utrzymujących się tylko z rolnictwa . Jednak tryb życia chłopów robotników ,
40/ Z obliczeń starszej młodzieży tut. szkoły .

wymaga więcej wysiłku , muszą oni pracować w przedsiębiorstwie i gospodarstwie . Często mimo zmęczenia , muszą wykonywać w gospodarstwie szereg prac , które dużego nasilenia nabierają w okresie letnim . Wielu z nich zarabia kilka złotych kosztem własnego zdrowia . Zarobione pieniądze ludzie przeznaczają na dokupywanie mebli , przebudowę domów , na pożywienie i ubiór . W okresie powojennym w kilku domach zmieniono słomiane pokrycie dachu na blachę . Od 6 lat gospodarze wznoszą budynki tylko z cegły . Liczba ich w 1966 roku wynosiła 12 . Przy budowie domów gospodarze często korzystali z pomocy Państwa zaciągając z GKS - sie Chorkówka kredyty . Pewne kwoty pieniężne ludność zdobywała również ze sprzedaży mleka , oraz jaj w tutejszym punkcie skupu . W roku 1965 sprzedano 8.937 kg. jaj , oraz 14.800 litrów mleka .^{41/}

We wspomnianym roku utarg w sklepie wynosił 1. 27 tysięcy .^{42/} Według stanu na dzień 20 marca 1966 roku we wsi istniały 82 aparaty radiowe , 7 telewizorów , 1 samochód , 17 motocykli . Dzięki stosowaniu nawozów sztucznych , oraz lepszych metod uprawy roli gospodarstwa rolne osiągają wyższą wydajność z ha . Gospodarze zaczynają siał więcej pszenicy . Doceniają również znaczenie ziarna selekcyjnego . Zmienia się również struktura zasiewów dzięki kontraktacji roślin . Przy pracach polowych i w gospodarstwie często stosuje się mechanizację . Gospodarze sami kupują tańsze maszyny , oraz korzystają z usług Kółka Rolniczego . Zanikły już cepy , ręczne rzęcie oraz kopanie ziemniaków . Wieś staje się coraz bardziej postępową i młodzi często z niedowierzaniem słuchają opowiadań starszych o dawnych czasach .

41/ Dane zaczerpnięta z punktów skupu za rok 1965

42/ Ze sprawozdania sklepowego za 1965 rok .

2. Kształcenie młodzieży

Masowe kształcenie młodzieży w szkołach zasadniczych , technikach , szkołach ogólnokształcących i wyższych , przybrało na sile dopiero w okresie XX - lecia Polski Ludowej . W warunkach przedwojennych najlepiej zapowiadająca się młodzież wiejska musiała zrezygnować z nauki . Powodowały to przede wszystkim warunki materialne , jak również znacznie mniejsza niż obecnie liczba szkół . Większość młodzieży z Draganowej naukę swą kończyła na czterech klasach w Sulistrowej . W miejscowościach takich jak : Łęki Dukielskie i Dukla , istniała szkoła sześcioklasowa . Załedwie trzy osoby ukończyło sześcioklasową szkołę . Na przestrzeni kilkudziesięciu lat wykształcenie w zakresie szkół średnich i wyższych zdobyło załedwie sześć osób . ^{43/}

Po roku 1945 liczba młodzieży kształcącej się wzrosła niewspółmiernie w stosunku do lat poprzednich . Wpłynęła na to bezpłatność nauczania oraz powstanie licznych szkół zawodowych i ogólnokształcących w Krośnie , Jedliczu , Turaszówce , Miejscu Piastowym i Dukli . Jako spuściznę z tamtych czasów otrzymaliśmy masę analfabetów z których część nauczyła się czytać i pisać na kursach organizowanych po wojnie .

Wykształcenie młodzieży w Draganowej po wyzwoleniu do 1965 roku przedstawia się następująco :

Wykształcenie	Ogółem osób	z c z e g o		
		Opuściło wieś	pozostaje we wsi	nie pracuje zawodowo
Wyższe	4	4	---	---
Średnie Ogólnokształc.	6	6	---	---
Średnie Pedagog. 2	2	2	---	---
Średnie Zawodow. 12	12	12	---	---
Zasadnicze Zawod. 18	18	18	---	---
Zawodowe dla absolwent. szkół 1	1	1	---	---
O g ó ł e m :	42	42	---	---

^{43/} Dane zaczerpnięte z kroniki szkoły .

3. Szkolnictwo , kultura i czyny społeczne .

Do roku 1932 Draganowa żyje bez szkoły . W roku szkolnym 1932/33 ludność wynajmuje lokal u Ob. Anny Ukleji i rozpoczyna się nauka Szkoły Powszechnej . Pierwszą nauczycielką była Anna Ukleja . W tym też roku przystąpiono do budowy szkoły z drzewa , z braku poważniejszych funduszy . Nauczycielem i kierownikiem w jednej osobie był Koryl Stanisław z Przybyszówki . Pod jego kierownictwem utworzył się komitet i pracował nad budową szkoły . Skład osobowy byłego komitetu przedstawiał się następująco :

- | | | |
|----------------------------|---|-------------------------|
| 1. Kołacz Jan | - | przewodniczący komitetu |
| 2. Chomentowski Wawrzyniec | | sekretarz |
| 3. Chodak Jan | - | skarbnik |
| 4. Zborowski Andrzej | - | członek komitetu |
| 5. Smolak Andrzej | - | członek komitetu |
| 6. Bartuła Stanisław | - | członek komitetu |
| 7. Serwiński Antoni | - | członek komitetu |

Ci ludzie , bezpośrednio kierowali pracami budowy . Budowa prowadzona była wyłącznie z funduszy jakie ludność składała , 25 % z podatku gruntowego . Pod koniec budowy komitet otrzymał z Towarzystwa Popierania Budowy Szkół Powszechnych kwotę 6 tysięcy złotych , wypłaconą w dwu ratach . Na owe czasy kwota powyższa była dosyć duża , gdyby na nią można było liczyć wcześniej , wykonanoby z cegły , a nie z drzewa . Budowę ukończono w 1935 roku i rozpoczęto naukę w tej szkole w roku 1935 /36 . W dalszym ciągu kierownikiem tej szkoły był Koryl Stanisław . Po nim nastał kierownik Gołej Michał . Uczył do roku 1939 z Szubrą Józefem jako siłą . Na początku okupacji hitlerowskiej w roku 1939 / 40 , kierownikiem szkoły był Ob. Wawszczak Zygmunt z Szczepańcowej . Pracował do

władze powiatowe zdecydowały o zlikwidowaniu szóstej i siódmej klasy , oraz chciano zabrać dwóch nauczycieli . Dzieci natomiast miały uczęszczać do sąsiedniej wsi Głojsce do klasy szóstej i siódmej . Wtenczas to w Komitecie Rodzicielskim przy Szkole Podstawowej W Draganowej w skład którego wchodził :

1. Sagała Władysław	-	Przewodniczący
2. Chodak Jan	-	Skarbnik
3. Frej Aniela	-	Członek
4. Zborowski Józef	-	Członek
5. Olszyk Marcei	-	Członek
6. Skrzęta Andrzej	-	Członek
7. Wierdak Stanisław	-	Członek
8. Dziugan Antoni	-	Członek
9. Zborowski Marian	-	Członek
10. Chodak Marcin	-	Członek
11. Mielech Antoni	-	Członek
12. Kołacz Jan	-	Członek
13. Poręba Edward	-	Członek
14. Serwiński Antoni	-	Członek
15. Jastrzębski Józef	-	Członek

zrodziła się inicjatywa rozbudowy szkoły , aby za wszelką cenę nie posyłać dzieci do Głojsce . W tej sprawie wysłano delegację do Wydziału Oświaty w Krośnie w składzie :

Sagała Władysław , Chodak Jan , Frej Aniela , Dziugan Antoni .

Po dłuższej debacie nad sprawą rozbudowy , Inspektorat Oświaty przychylił się do tej sprawy i zdecydował rozbudowę szkoły

w Draganowej systemem gospodarczym . Polegał on na tym ,

że 33 % ogólnych kosztów ponosi wieś , zaś 67 % państwo .

Delegacja zgodziła się na tą propozycję . Zwołano walne zebranie wszystkich obywateli , na którym przedstawiono warunki budowy szkoły . Zebrani , większością głosów zgodzili się na te warunki i zdecydowano budowę , którą komitet rozpoczął w 1957 roku . Był przewodniczący komitetu Ob. Sagała Władysław

ze względu na swe obowiązki służbowe zdał przewodnictwo Ob. Olszykowi Marcelemu , po którym ze względu na zły stan zdrowia , funkcję przewodniczącego komitetu Budowy Szkoły objął Chodak Bronisław . Prowadził on pracę budowy do całkowitego ukończenia . Wykończoną szkołę oddano do użytku w dniu 15 stycznia 1961 roku . W nowej szkole mieszczą się cztery izby lekcyjne , kancelaria , oraz gabinet na pomoce naukowe . Budowa budynku systemem gospodarczym i brak należytego nadzoru technicznego , odbiły się ujemnie na wykonawstwie budynku . Pominięto całkowicie przeprowadzenie kanalizacji , co doprowadza do niszczenia fundamentów . W czynie społecznym i przy wydatnej pomocy Komitetu Rodzicielskiego osiatkowano plac szkolny , który dotychczas posiadał drewniane ogrodzenie . Odrestaurowano część budynku starego , w którym mieści się mieszkanie dla kierownika szkoły . Jedna sala lekcyjna i sala gimnastyczna . Budynek ten wspomniany na wstępie wybudowany był w 1935 roku , a obecnie zakwalifikowany do rozbiórki . W tym czasie kierownikiem szkoły jest Medejczyk Mieczysław . Ponadto pracują tu : Jego żona Maria , Samborska Olga z Korczyny , Fruga Benedykt z Łęk Dukielskich , Nawrocki Zenon z Łęk Dukielskich , a następnie Uliasz Maria z Wrocanki , Moskal Krystyna z Teodorówki , Wojnar Anna z Lubatowej . W 1962 roku Ob. Medejczyk Mieczysław z żoną odchodzą do Potoka , a obowiązki kierownika szkoły obejmuje Stanisław Sząbara . Oprócz niego uczą tu : Jego żona Teofila , Szarek Tadeusz z żoną Stanisławą , którzy przybyli z powiatu brzozowskiego , Adolf Jóźwiak z Krosna i wspomniana Uliasz Maria . W roku 1963 kierownictwo szkoły obejmuje Szarek Tadeusz , który obowiązki te pełni po dzień dzisiejszy . Na miejsce wspomnianego kierownika Sząbary i jego żony Teofili , którzy odeszli do Czarnorzek , przyszli Amelia Leśniak z Łęk Dukielskich i Wacław Stochla z Rymanowa . W związku z reformą szkolną , szkoła tutejsza została zatwierdzona jako przyszła 8-mio klasowa , dlatego też czyni się starania ku dalszej rozbudowie ,

która ma nastąpić w 1967 roku . 60/



fot. autor

9/ Nowy budynek szkolny wybudowany w 1961 roku .

Mówiąc o szkolnictwie , wymienilem szereg czynów społecznych . Czynem bezprecedensu w historii Daraganowej była organizacja poczty i elektryfikacja wsi . Organizacja poczty w Draganowej przypada na maj 1952 roku . Lokal został wynajęty u Ob. Wierdak Ludwika , który przedtem został przez miejscową ludność wyremontowany i przystosowany do pracy jako Agencja Pocztowa . W nowo oddanym do użytku urzędzie pracę obejmuje kierownik Sysak Stanisław z Teodorówki . W agencji zatrudniony został równocześnie Ob. Baran Marian z Cergowej w chrakterze listonosza wiejskiego . Do miejscowego obszaru pocztowego agencji została włączona gromada Draganowa , zaś do zamiejscowego obszaru pocztowego gromada Głojсце . Na urząd macierzysty wyznaczono Urząd Pocztowy Dukla . Poczta przewożona jest zaprzęgiem konnym z Urzędu Pocztowego w Dukli . W agencji zainstalowano 60/ " Kronika szkoły " od 1939 roku .

centralę telefoniczną 5-cio numerową , która została połączona z UPT Duklą . Dnia 1.X² 1954 roku uruchomiono Urząd Pocztowy Iwla , do którego na życzenie mieszkańców przyłączono gromadę Głojсце . W związku z tym ruch pocztowy w Agencji Draganowa zmniejszył się do tego stopnia , że z końcem 31.XII. 1954 roku agencję zwinięto na zarządzenie Wojewódzkiego Zarządu Łączności w Rzeszowie z dnia 2.VIII.1954 roku , a obszar pocztowy gromady Draganowa przyłączono do UPT Iwla . Na skutek starania się mieszkańców gromady Draganowej u władz centralnych , uruchomiono ponownie Agencję Pocztową z dniem 1.III.1955 roku jako agencję nowego typu . Do miejscowego obszaru pocztowego agencji włączono tylko Draganową . Kierownikiem agencji mianowano Ob. Olszyk Marię , która pełniła równocześnie służbę okienkową i służbę doręczysielską , Godziny służbowe w służbie zewnętrznej ustalono od godziny 8 - 11 - tej i 15 - 16 - tej w dni powszednie , zaś w niedzielę i święta od godziny 9 - 11 - tej . Dnia 6.V. 1956 roku Ob. Olszyk Maria zachorowała , a na skutek długotrwałej choroby została zwolniona z pracy . Na jej miejsce została delegowana Ob. Głód Zofia z Jasionki jako doręczyciel wiejski , a później mianowana kierownikiem agencji . Z kolei Głód Zofia zostaje zwolniona z pracy , a kierownikiem Agencji Pocztowej w Draganowej został Bożętka Józef doręczyciel z UPT Dukla , który pracował do lutego 1960 roku . Po zwolnieniu z pracy Bożетки Józefa agencja była nieczynna przez okres około trzech miesięcy . W tym też czasie była właścicielka domu , w którym mieściła się agencja wypowiedziała wynajęcie lokalu . Obywatele wsi doceniając ważność i wygody usług jakie daje poczta , postanowili raz jeszcze na własny koszt wykończyć odpowiedni lokal w budynku Ob. Węgrzyna Jana . Po uznaniu przez komisję , zakwalifikowano go jako odpowiedni do umieszczenia agencji . W tej też agencji kierownikiem został mianowany Ob. Węgrzyn Jan , który pełni funkcję po dzień dzisiejszy . 61/

61/ " Kronika poczty " od 1952 roku .

A oto tabela ilustrująca usługi Agencji Pocztowej dla ludności za rok 1965 . 62/

LP.	Rodzaj usług	Ilość
1.	Przekazy pieniężne	800 sztuk
2.	Paczki	840 " -
3.	Rozmowy telefoniczne	1.440 " -
4.	Telegramy	150 " -



fot. autor

10/ Agencja Pocztowa w Draganowej .

62/ Dane wzięte od kierownika poczty Ob. Węgrzyna Jana .

Prócz wymienionych usług , istnieją takie jak : wydawanie książeczek oszczędnościowych , dokonywanie wpłat PKO , rejestracja radioodbiorników i telewizorów .

Innym czynem społecznym tutejszej ludności była elektryfikacja wsi . Na walnym zebraniu wiejskim w 1953 roku został powołany Komitet Elektryfikacyjny , w skład którego wchodził :

1. Sajdak Stanisław	-	Przewodniczący
2. Kołacz Jan	-	sekretarz
3. Dziugan Paweł	-	skarbnik
4. Chodak Bronisław	-	członek
5. Węgrzyn Jan	-	członek
6. Węgrzyn Henryk	-	członek
7. Sagała Władysław	-	członek
8. Mielech Antoni	-	członek
9. Frej Władysław	-	członek
10. Klecha Stanisław	-	członek

Zebrani podjęli uchwałę o elektryfikacji wsi i zobowiązali się świadczyć usługi pieniężne , robocizną niafachową i konną . Z wydatną pomocą przyszła tu Dyrekcja Kopalnictwa Naftowego w Krośnie , która na prośbę tutejszego komitetu zezwoliła na przyłączenie się i korzystanie z linii wysokiego napięcia będącej jej własnością . Mieszkańcy wsi na wiadomość o możliwości korzystania z prądu elektrycznego , oraz dobrodziejstwa jakie on daje , bardzo chętnie podjęli się wszelkich obowiązków ciążących na nich . Prace elektryfikacyjne prowadzone były wyłącznie na koszt mieszkańców wsi , które zostały zakończone i odebrane przez Państwową Komisję w dniu 22.XII, 1954 roku . Elektryfikacją zostało objętych 110 domów , na ogólną sumę 189 . Koszty budowy linii niskiego napięcia łącznie z robocizną wyniosły 75.900 złotych . Za instalację domową niezależnie od ilości punktów płacono od 1500 - 2000 złotych .

Pozostała część mieszkańców , którzy w pierwszej chwili nie poparli i nie przyłączyli się do tak doniosłego czynu chcąc zelektryfikować swoje domy musieli świadczyć te same należności które obowiązywały początkujących . Cały koszt elektryfikacji wyniósł 124.200 złotych . Przy odbieraniu linii elektrycznej Komisja stwierdziła warunkowe korzystanie z linii niskiego napięcia , ze względu na wadliwe wykonanie . Komitet jednak zobowiązał się w ustalonym terminie uzupełnić . 6/

Z chwilą zabłyśnięcia pierwszej żarówki radość w tutejszej miejscowości nie знаła granic . Ludność masowo dokonywała zakupu radioodbiorników , kuchenek elektrycznych i żelazek . Tak , że po upływie jednego miesiąca Urząd Pocztowy zarejestrował ich około 50 .

fot. autor

12/ Budowa stacji i transformatorowni

W dniu 12 , chociaż o całej budowie , w chwili rozpoczęcia robót w miejscowych strażakach . Tutaj nie było się sprzyt , oraz odbywały się zabrania . Z chwili wybudowania domu ludowego , zabrania nie było .

Do 1945 roku w miejscowości istniał jeden sklep pod nazwą " Sklep " , którego się w domu przywodził i to . W dniu 12 , jednak odpowiedniego sklepu nie było się dostarczało .

fot. autor

11/ Ukończenie elektryfikacji wsi i włączenie stacji transformatorowej do sieci .

63/ Danych udzielił były przewodniczący Komitetu Sajdak Stanisław

Doniosłe znaczenie dla tutejszej ludności miało otwarcie Remizy Strażackiej , sklepu spółdzielczego , oraz wybudowanie trzech mostów .



fot. autor

12/ Remiza Strażacka w Draganowej .

Remiza ta , chociaż o małej kubaturze , w całości zaspokaja potrzeby miejscowych strażaków . Tutaje mieści się sprzęt , oraz odbywają się zebrania . Z chwilą wybudowania Domu Ludowego , znajdzie tam pomieszczenie .

Do 1945 roku w Draganowej istniał jeden sklep pod nazwą " Jutrzenka " , mieszczący się w domu prywatnym u Ob. Ukleji . Brak odpowiedniego własnego sklepu dawał się dotkliwie we znaki . Toteż na zebraniu wiejskim postanowiono wybudować nowy sklep spółdzielczy . Ze względu na brak odpowiedniej działki pod budowę działki postanowiono zakupić ją w czynie społecznym . Kosztowała ona 14 tysięcy złotych . W czasie realizacji

budowy , dużą pomoc okazała GS Chorkówka .



fot. autor

13/ Sklep wzniesiony czynem społecznym .

W niedługim czasie , bo po upływie jednego roku sklep został oddany do użytku . Zaspokaja on w całości potrzeby ludności . Znaleźć tu można artykuły kilku branż , a to : spożywczej , elektrotechnicznej , żelaznej . Ponadto dokonuje się tutaj skupu płodów rolnych .

Niżej zamieszczona tabela ilustruje obroty sklepu za rok 1964 i 1965 . 64/

P l a n y	1964	1965

Plan roczny	900.000 zł.	950.000 zł.

Wykonanie planu	978.000 zł.	1mil.27 tysięcy zł.

64/ Dane zaczerpnięte ze sprawozdań sklepowego za rok 1964 i 1965

LP. Nazwa towaru	1964 rok	1965 rok
	u t a r g	u t a r g
1. Cukier	132.000 zł.	138.000 zł.
2. Mąka, kasze, ryż	88.000 zł.	89.600 zł.
3. Pieczywo	116.000 zł.	115.300 zł.
4. Papierosy	74.200 zł.	70.800 zł.
5. Tłuszcze zwierzęce	84.400 zł.	90.400 zł.
6. Wino	100.700 zł.	97.600 zł.

Brak we wsi mostów dotkliwie odczuwali tutejsi mieszkańcy . Płynąca przez wieś rzeka stwarzała potrzebę budowy przynajmniej dwu mostów . Mosty te zostały po wyzwoleniu w czynie społecznym wybudowane , a jeden zniszczony przez działania wojenne odbudowany . Zachodzi jeszcze konieczność oddania do użytku czwartego mostu , który połączy drugą stronę wsi z szosą główną .



fot. autor

14/ Pierwszy nowy most wybudowany po wyzwoleniu .

Ogólna wartość wybudowanych mostów wynosi 500 tysięcy złotych ,
w tym wkładu społeczeństwa jest około 300 tysięcy złotych . 65/



fot. autor

15/ Most oddany do użytku w ostatnich latach .

65/ Danych udzielił sołtys wsi Makos Alfred - lat 38 .

Opisując czyny zwróciłem uwagę na najważniejsze , które były palącym problemem tutejszej ludności . Wiele innych czynów jest obecnie realizowanych , wśród nich taki jak : Budowa Domu Ludowego .



fot. autor

16/ Widok na kładkę , które w krótkim czasie zostanie zastąpiona mostem .

4. Materialne warunki bytu

Materialne warunki bytu tutejszych mieszkańców w porównaniu z okresem międzywojennym , znacznie się zmieniły . Wzory miejskie poprzez kształcącą się młodzież , oraz pracujących robotników zaczęły coraz bardziej przenikać na wieś . Zaczyna zmieniać się zewnętrzny i wewnętrzny wygląd domów . Po ostatniej wojnie gospodarze wybudowali 131 domów , w tym 12 murowanych , pozostałe drewniane , 5 stodoł murowanych , 120 studni . 66/



fot. autor

17/ Pierwszy murowany dom po wojnie .

Obecnie obory wraz ze stodołami buduje się oddzielnie . Przy budowie domów , wykorzystując nierówności terenowe budują suteryny , które przeznaczają na letnie kuchnie , piwnice na owoce inne urządzenia gospodarskie . Oprócz budowy nowych domów , gospodarze często przebudowują stare przez zmienianie pieców na kaflowe , wprawianie podkóg i okien .

66/ Wypowiedzi byłych sołtysów :

Ludzie coraz więcej kupują szafy , kredensy , łóżka , krzesła . Ostatnio zaczynają się pojawiać toaletki oraz tapczany . Dużą uwagę przywiązują kobiety do nakryć na łóżka , dywaników , serwet i firanek . Podłogi u większości domów są malowane . W każdym domu znajduje się umywalka i miednica do mycia . Od 1954 roku wieś jest zelektryfikowana , co umożliwiło wprowadzenie większej ilości aparatów radiowych , a ostatnio i telewizyjnych . Również w zakresie strojów coraz bardziej zacierają się różnice między miastem a wsią , Najszybciej przechwytuje wiejskie wzory młodzież szkół średnich , oraz młodzież pracująca poza wsią . Każdy młody chłopiec i dziewczyna , a często i starsi posiadają zegarki na rękę . Piętnastu chłopców ma własne motocykle , rower zaś stał się starym środkiem lokomocji .

Rodzice wykazują dużą troskę o ubiór swych dzieci . Do historii przeszły te czasy kiedy dzieci chodziły do szkoły boso , a para butów była wspólna dla kilkorga dzieci . Dzieci szkolne na przerwach kupują ciastka i słodycze w pobliskiej kawiarni czy sklepie . Rzadko spotyka się w domach kołyski na biegunach , gdyż zastąpiły je wózki i łóżeczka . Troska o dzieci wyraża się również w organizowaniu dla nich zabaw i rozrywek , w kupowaniu zabawek . W okresie największego nasilenia letnich prac polnych dzieci przebywają w dziecińcach pod opieką wychowawczyń . Ostatnie lata przyniosły również duże zmiany w odżywianiu się ludności . Zwiększyło się znacznie spożycie cukru , tłuszczu , jajek , mleka i mięsa . W zimie w wielu domach jada się mięso i wędliny własnej produkcji zabijając świnie i cielęta . Zanika jedzenie z jednej misji , a obiady są przeważnie dwu-daniowe . Jeszcze bardziej zmieniły się jadłospisy potraw świątecznych i weselnych . Podniosła się higiena sporządzania potraw , oraz ogólna higiena osobista i mieszkaniowa .

Jak już zaznaczyłem decydujący wpływ na powojenne zmiany w zakresie kultury mieszkań i ubrań , oraz wyżywienia , wywarła poprawa materialnych warunków , oraz szerokie kontakty z kulturą miejską .

Dużą rolę spełnia tutaj również prasa , radio , książka , telewizja . Szybkie zmiany zachodzą również dzięki dużym możliwościom zarobkowym , które są materialną podstawą zachodzących zmian .

5. Kultura umysłowa

W świetle ogólnych przeobrażeń społeczno - gospodarczych , kształtowała się kultura umysłowa . Na nią duży wpływ wywarły : szkoła , organizacje gospodarcze , polityczne , kulturalno - oświatowe , rozwijające się czytelnictwo , radio , telewizja i kino . Dla wielu ludzi książka i gazeta stały się również ważne jak ubranie czy jedzenie . U większości ludzi nastąpił przełom w tradycyjnym sposobie myślenia i pojmowania świata .

Odmienne wyglądały stosunki przed wojną . Draganowa posiadała zaledwie trzy odbiorniki bateryjne . Ze względu na powszechny analfabetyzm i wysoką cenę prenumeraty , tylko znikoma liczba mogła pozwolić sobie na kupno . Ludność jednak często zbierała się w domach , gdzie było radio i słuchała nadawanych audycji . Przy tym dyskutowano nad ogólną sytuacją polityczną i gospodarczą . Z chwilą zelektryfikowania wsi , wzrosło zainteresowanie radiem . Gospodarze zaczynają śledzić pogadanki na tematy rolnicze i ogrodnicze . Dużą popularnością cieszą się wszystkie pogadanki oświatowe , audycje dla młodzieży i dzieci , oraz programy rozrywkowe . Radio umożliwia bezpośrednią orientację w bieżących wydarzeniach kraju i świata , dzięki czemu nawet najslabsi czytelnicy mogą się zaznajomić z ważnymi wydarzeniami . W stosunku do czasu międzywojennych wzrosła liczba prenumeratorów prasy . W marcu 1966 roku wieś prenumerowała : 67/

67/ Informacji udzielił kierownik poczty Ob. Węgrzyn Jan .

L P .	Nazwa gazety	Ilość prenumerowanych egzempl.
1.	Gromada - Rolnik Polski	92
2.	Agrochemia	7
3.	Gospodyni wiejska	7
4.	Ochrona roślin	3
5.	Plon	4
6.	Robotnik Rolny	6
7.	Przysposobienie rolnicze	3
8.	Pszczelarstwo	2
9.	Chłopska Droga	10
10.	Nowiny Rzeszowskie	6
11.	Trybuna Ludu	3
12.	Trybuna Robotnicza	4
13.	Przyjaciółka	16
14.	Granica	10
15.	Zielony sztandar	6
	i inne	21
R a z e m :		200

Jak na ogólną sumę 769 ludzi łącznie z dziećmi to jest to stan zadawalający . Zauważa się tendencje do wzrostu ilości prenumerowanych czasopism . Prócz wymienionych gazet , prenumerowanych u listonosza , ludność korzysta z prasy zakupionej w kioskach " RUCHU " . Ponadto korzysta z punktu bibliotecznego . Zainteresowanie czytelnictwem jest dosyć dobre , a szczególnie nasilone w okresie zimowym . Duży wpływ na rozwój umysłowy ludności mają występy organizowane przez młodzież szkolną , Koło Gospodyń , oraz Koło Młodzieży Wiejskiej . Wpływ ten uwidacznia się w sposobie zachowania się ludzi , oraz w ich stosunku do otoczenia . Z każdym rokiem zanikają w miejscowym języku , pozostałości gwary , a utrwała się język literacki . Zachodzące zmiany społeczno - gospodarcze wywarły odpowiedni

wpływ na współżycie w rodzinie i w gromadzie . W rodzinie maleje autorytet rodziców polegający na bezwzględny posłuszeństwie własnych dzieci . Obecne wychowanie cechuje duża pobłażliwość . Wiedza zdobyta przez młodzież w szkole przerasta poziom umysłowy rodziców . Młodzież tutejsza niechętnie pozostaje na gospodarstwie , szuka zatrudnienia w ośrodkach przemysłowych . W wyborze współmałżonka przestała się również kierować względami majątkowymi . Więcej ceni dobry zawód niż ziemię . Rodzice nie są już zdolni narzucić młodzieży swój styl życia . Przemianom ulega również życie w sąsiedztwie , podnosi się kultura współżycia sąsiedzkiego . Zanikły głośnie kłótnie i inne awantury wynikające często z błahych przyczyn . Z powodu ograniczonego czasu , kobiety przestały zajmować się plotkami . Więcej czasu poświęcają na prowadzenie gospodarstwa . Rozrywką wieczorną większości ludzi są audycje radiowe .

6. Działalność organizacji społecznych

Do organizacji działających na terenie wsi Draganowa należą : PZPR , Stronnictwo Ludowe , Kółko Rolnicze , Ochotnicza Straż Pożarna , Koło Gospodyń Wiejskich , Koło Przyjaciół Dzieci i Koło Młodzieży Wiejskiej . Najwcześniej datuje swe powstanie Stronnictwo Ludowe bo już w 1937 roku . Zadaniem tej organizacji było przeciwstawianie się istniejącym stosunkom społecznym i gospodarczym . Organizacja nieprzejawiała zbyt dużej działalności z braku świadomości mieszkańców wsi i negatywnego ustosunkowywania się ówczesnych władz . Wybuch II wojny światowej przerwał na krótki okres działalność tej organizacji . Niedługo , bo w 1942 roku z byłych członków SL powstają Bataliony Chłopskie , które występują czynnie do walki z okupantem . Obecnie organizacja ta zrzesza w swoich szeregach 35 członków , której przewodniczącym jest Ob. Soliński Stanisław . Pierwszymi założycielami SL - u byli : Ob. Kołacz Jan , Chodak Bronisław , Wierdak Michał , Węgrzyn Józef . 68/

W 1958 roku powstaje Podstawowa Organizacja partyjna , która liczy 9 członków . Zbi. Z biegiem czasu rozrasta się i w 1966 roku w jej szeregach znajduje się 22 towarzyszy . Jest ona głównym inicjatorem w podejmowaniu czynów społecznych i wskazuje drogę ku lepszej przyszłości . Kolejnymi jej sekretarzami byli : Medejczyk Mieczysław , Szabara Stanisław , Mielech Jan i Klecha Stanisław . 69/

Straż Pożarna została zawiązana w 1952 roku i liczy w tym czasie 8 członków . Wyposażenie jej było bardzo skromne , bo zaledwie pompa ręczna , którą strażacy posługiwali się przy gaszeniu pożarów . Obecnie Ochotnicza Straż Pożarna liczy 22 członków , a wyposażenie jej jest znacznie lepsze . Oprócz pompy ręcznej posiada motopompę i wóz . Sprzęt ulokowany jest w nowej remizie strażackiej .

68/ Relacja Ob. Solińskiego Stanisława - Przewodn. SL-u

69/ Wypowiedź Sekretarza Organizacji Klechy Stanisława - lat 60

Strażacy podnoszą swoje sprawności biorąc udział w licznych ćwiczeniach , oraz przeglądach sprawności drużyn SP .

Obecnym jej komendantem jest Ob. Dziugan Władysław . Warto wspomnieć , że w związku z Obchodami 1000 - lecia Państwa Polskiego tutejsza straż organizuje zawody . 70/

Kółko Rolnicze powstało w 1963 roku . W początkowym okresie liczyło 20 członków . Wyposażone było w słaby zestaw maszyn rolniczych , bo zaledwie jedna maszyna omłotowa i trzy opryskiwacze do chemicznego zwalczania chwastów i owadów . Działalność Kółka jest dosyć ożywiona . Do głównych jego zadań należy : podniesienie produkcji rolnej poprzez mechanizację rolną , kontraktację roślin i trzedy chlewnej , oraz upowszechnienie wiedzy rolniczej . Obecnie Kółko Rolnicze liczy 58 członków i dysponuje niżej wymienionym sprzętem : ciągnik , dwie przyczepy , dwa agregaty omłotowe z kompletnym urządzeniem , cztery opryskiwacze , płóg dwuskbowy , brony , dwa kultywatory , wał ciągnikowy i jeden rozdrabniacz zboża . Ze sprzętu i maszyn chętnie korzysta tutejsza ludność .

fot. autor

- 18/ Zestaw narzędzi rolniczych w początkach założenia Kółka .
70/ Wypowiedź Komendanta Straży Dziugana Władysława .

Maszyny omłotowe za ostatni sezon wypracowały 22 tysiące złotych. Ciągnik i pozostały sprzęt rolniczy wypracował 30 tysięcy złotych. Najwięcej pracy włożył tutaj Przewodniczący Kółka Rolniczego Ob. Chodak Bronisław, Ob. Węgrzyn Jan prowadzący dokumentację i dyspozytor Olszyk Marcełi. ^{71/}

Koło Gospodyń Wiejskich zorganizowane zostało w 1961 roku. Członkami Koła w tym roku były 22 gospodynie, przewodniczącą zaś Ob. Dziugan Janina. Obecnie Koło liczy 48 członków, a pracą Koła kieruje Ob. Chomentowska Felicja. W minionych latach organizowano kursy gotowania i pieczenia, co wywarło duży wpływ na racjonalniejsze żywienie ludności. W okresie zimowym członkinie Koła organizowały występy artystyczne. W zakresie wychowania i opieki nad dziećmi Koła co roku organizowało letnie dziecińce wraz z Kołem Towarzystwa Przyjaciół Dzieci. Działalność Związku Młodzieży Wiejskiej w Draganowej napotyka na trudności wpływające z braku młodzieży. Młodzież tutejsza uczy się w szkołach średnich lub pracuje zawodowo daleko od rodzinnej wsi. Toteż udział jej w działalności społecznej na terenie wsi staje się coraz bardziej ograniczony. Poza tym młodzież wychowana w stosunkowo lepszych warunkach, nie zawsze rozumie sens swej przynależności do organizacji. Działalność kulturalno - oświatowa młodzieży nie ma charakteru ciągłego, często zanika na dłuższy okres czasu. Zaslugą Koła jest zorganizowanie w tutejszej wsi jest klubokawiarni. Klub przejawia jednak znikomą działalność w zakresie krzewienia kultury i oświaty. Czytelnictwo młodzieży ogranicza się do czasopism i magazynów ilustrowanych, słabo korzystają w biblioteki gromadzkiej. Przewodniczącą Koła jest Emilia Skrzęta.

Wszystkie opisane organizacje spełniają pozytywną rolę w życiu wychowawczym, zawodowym i społeczno - politycznym wsi.

71/ Dane zaczerpnięto z sprawozdania Kółka Rolniczego za 1963, 1964 i 1965 rok.

Zakończenie

Pisząc monografię wsi Draganowa, starałem się ukazać przemiany gospodarczo - społeczne i kulturalne wsi od końca XIX wieku do chwili obecnej. Drogi tych przemian prowadziły od biednej, zacofanej, stojącej na niskim poziomie umysłowym i kulturalnym wsi minionych czasów, do wsi współczesnej, której głównym problemem jest budowa socjalizmu, a przez to coraz lepszego życia. Droga tych przemian była trudna. Prowadziła bowiem przez zabory, dwie wojny światowe, oraz ciężkie okresy powojenne. Ludność w tym czasie musiała stanąć do budowy własnej wsi, zniszczonej prawie doszczętnie przez okupanta i przyczynić się do odbudowy całego kraju. Rozwój gospodarczy Draganowej jest podobny do rozwoju wielu terenów podkarpackich znajdujących się w zasięgu ośrodków przemysłowych, a łatwy dostęp do nich wyznaczał kierunek zmian w zakresie struktury gospodarczej, zawodowej i społecznej. W rezultacie doprowadziło to do wytworzenia się we wsi i okolicy specjalnego typu zawodowego, chłop-a i robotnika w jednej osobie. Wiąże się to również nierozzerwalnie z dużym rozdrobnieniem gospodarstw chłopskich. Mężczyźni pracują zawodowo i równocześnie pozostają na swoich skromnych gospodarstwach. Przy takich gospodarstwach, dodatkowe prace zarobkowe zabezpieczają rodzinom lepszy poziom życia. Zmiany, jakie zaszły w opisywanych latach obejmowały wszystkie dziedziny życia i miały charakter postępowy. Najbardziej zasadnicze zmiany w życiu wsi zaszły po II wojnie światowej. Zaznaczają się one szczególnie w strukturze gospodarczej, poziomie gospodarki rolnej w materialnych warunkach bytu, obejmujących mieszkanie, ubiór, odżywianie. Zmiany zaznaczyły się również w poziomie intelektualnym ludności. Do czynników, które w szczególny sposób wpłynęły na rozwój i postęp amawianej wsi należą: szkoła, emigracja, radio, kino, praca w organizacjach, czytelnictwo książek i gazet, oraz przechodzenie mieszkańców do pracy w przemyśle.

Spółeczna działalność chłopów była świadoma , ponieważ stali się oni pełnoprawnymi obywatelami swego kraju . .II

1. Fragment ogólnego widoku na ciotki .

2. Długość prowadzenia do sąsiedniej wsi 3200 m .

3. Widok na - koniec - krańców .

4. Widok na "Olszyny" z wsi 3200 m .

5. Fragment drogi wiodącej .

6. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

7. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

8. Chłopi z okolic wsi 3200 m , wybudowany w czasie

spokoju .

9. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

10. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

11. Chłopi z okolic wsi 3200 m i ich udział w

roboch do ciotki .

12. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

13. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

14. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

15. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

16. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

17. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

18. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

19. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

20. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

21. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

22. Chłopi z okolic wsi 3200 m .

S p i s i l u s t r a c j i i m a p .

1. Fragment ogólnego widoku na wieś .
2. Droga prowadząca do sąsiedniej wsi Głojsce .
3. Widok na wzgórze porośnięte krzewami .
4. Widok na " Olszynki " z roślinnością łąkową .
5. Fragment uczty weselnej .
6. Chata z okresu międzywojennego .
7. Obora i dom pod jednym dachem .
8. Stary budynek szkolny z 1935 roku , wybudowany w czynie społecznym .
9. Nowy budynek szkolny wybudowany w 1961 roku .
10. Agencja pocztowa w Draganowej .
11. Ukończenie elektryfikacji i włączenie stacji transformatorowej do sieci .
12. Remiza Strażacka w Draganowej .
13. Sklep wzniesiony czynem społecznym .
14. Pierwszy most wybudowany po wyzwoleniu .
15. Most oddany do użytku w ostatnich latach .
16. Widok na kładkę , która w krótkim czasie zostanie zastąpiona mostem .
17. Pierwszy murowany dom po wojnie .
18. Zestwa narzędzi rolniczych w początkach założenia Kółka .

M a p y .

1. Draganowa - skala 1 : 25.000 .

L I T E R A T U R A

1. " Opis powiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno - historycznym " - Wł. Sarna - Przemyśl - 1898 r.
2. " Ilustrowana monografia powiatu krośnieńskiego oraz przewodnik turystyczny po Krośnie nad Wisłokiem i okolicy " PTK - Krosno - 1957 r. pod red. Antoniego Bala .
3. " Z badań geologicznych w Karpatach " - Jan Kruczek - Instytut Geologiczny - 1956 r.
4. " Przekroje geologiczne przez Polskę " - Wł. Porzaryski - Warszawa - 1959 r.
5. " Ziemia krośnieńska " - prof. Franciszek Sulimowski - Kraków - 1964 r.
6. " Słownik geograficzny Królestwa Polskiego " - 1881 r. - T.II , pod red. Filipa Sulimierskiego , Bronisława Chlebowskiego , Władysława Walewskiego .
7. " AGZ " - T.III i IV .
8. " Na szlakach Łemkowszczyzny " - doktor Krystyna Pieradzka - Kraków - 1939 r.
9. " Województwo Rzeszowskie " - Marian Ghilczuk - Warszawa - 1962 r.
10. " Potakówka " - Maria Biernacka - Warszawa - 1962 r.
11. " Historia gospodarcza Polski w dobie powstaniowej " - 1864 - 1918 - Warszawa - 1947 r.
12. " Zarys geologii Polski " Marian Książkiewicz , J.Samsonowicz . - Warszawa - 1953 r.
13. " Nieznane karty przeszłości miasteczka Dukli " A.Kamiński - Warszawa - 1960 r.
14. " Przeprowadzone wywiady " .
15. " Obserwacja własna " .